

Øivind Åtland

«Jeg synes det er ganske deilig å være meg, jeg!»

- en undersøkelse av 7.-klassingers tanker om
identitet og identitetsproblematikk

AVH5050 – Avhandling lektorprogram (30ECTS)

Det teologiske Menighetsfakultet

Veileder: Lars Laird Iversen (førsteamanuensis)

Vår 2012

INNHold

INNHold	2
1 INNLEDNING	4
1.1 Tematikk og avgrensing	4
1.2 Bakgrunn og motivasjon	6
1.3 Forskningsprosessen	7
1.4 Formål, problemstilling og forskningsspørsmål	8
1.5 Definisjoner av begreper	10
1.5.1 Identitetsbegrepet og forståelsen av identitetsdannelse	10
1.5.2 Postmoderniteten	12
1.6 Oppbygging, struktur og disposisjon	13
2 TEORETISK PERSPEKTIV	15
2.1 Hvorfor vil jeg lage en kontrast mellom Krogseth og Østberg?	15
2.2 Krogseth: Postmodernismens identitet forvirrer og forvitrer	16
2.2.1 Postmoderne identitet – dagens identitet	17
2.2.2 Krogseths definisjon av identitet	19
2.2.3 Identitetsressurser	20
2.3 Østberg og Jacobsens tanker om mangfold og tilpasning	20
2.3.1 Integrert plural identitet	21
2.3.2 Identitet som sosial og kulturell prosess	23
2.4 Hvordan blir dette kapitlet brukt i denne avhandlingen?	24
3 METODE	26
3.1 Metode og forskningsdesign	26
3.1.1 Tilgang til felten	26
3.1.2 Observasjon og feltrolle	26
3.1.3 Hvem skal forskes på?	27
3.2 Intervju	28
3.2.1 Semi-strukturert intervju	28
3.2.2 Hvorfor er intervju en god strategi for å svare på forskningsspørsmålene?	28
3.2.3 Intervjuets setting og gjennomføring	28

3.2.4 En-til-en-intervju eller to-til-en-intervju?	29
3.2.5 Bearbeiding av intervjuer.....	29
3.2.6 Analyse, tolkning og diskusjon	29
3.3 Tanker om informantenes svar i lys av intervjurammene	30
4 ANALYSE, TOLKNING OG DISKUSJON	31
4.1 Analyse, noen tolkninger og smaken av noen diskusjoner	31
4.1.1 Fotballens makt – «den postmoderne gutten».....	32
4.1.2 7.-klassingers hverdagsliggjøring av store spørsmål.....	36
4.1.3 En oppsummering av generelle uttrykk – uproblematisk identitet. Hvorfor?.....	38
4.1.4 Elevenes problemer med å uttrykke sin identitet	41
4.1.5 Elevenes tanker om identitetsressurser	43
4.1.6 Trine – reflektert og selvsikker, men samtidig identitetsproblemer	48
4.2 Krise eller ikke krise?	52
4.2.1 Fragmentering eller ikke fragmentering?.....	52
4.2.2 Krise eller ikke krise?.....	54
4.2.3 Kritikk av identitetsbegrepet og dets «dyphet».....	58
4.3 Noen små utblikk.....	60
5 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	61
5.1 En kort oppsummering av avhandlingen.....	61
5.2 Et sideblikk: Begrensninger og videre forskning	62
5.3 Svar på forskningsspørsmålene	63
5.3.1 Befinner 7.-klassinger seg i en identitetskrise?.....	63
5.3.2 Hvordan håndterer en 7.-klassing spørsmål om identitet?	65
5.4 Svaret på problemstillingen.....	66
5.5 Hva har avhandlingen bidratt med?.....	67
LITTERATURLISTE.....	68
Bøker og artikler	68
Internetthenvvisninger.....	69

1 INNLEDNING

«Jeg vet ikke hvor jeg skal begynne.. Jeg føler meg så totalt forvirret av livet at jeg ikke vet til å finne frem til de rette ordene. Jeg tenker hele tiden på hvorfor vi er her på denne jorden, og hvorfor vi skal streve etter jobb/familie/venner osv. når vi uansett skal dø? Jeg klarer ikke helt å se vitsen med alt dette strevet. Jeg har familie og venner som bryr seg veldig om meg, men det ser ikke ut til å hjelpe. Jeg føler meg fanget i en verden/land/samfunn der jeg ikke hører hjemme. Jente 19 år» (eksempel på identitetskrise)¹

Sondre: Jeg vet ikke om jeg har blitt mer seriøs eller hva det er, eller at jeg tenker mer. For jeg føler i hvert fall at jeg tenker veldig mye.

Intervjuer: Hva er det du tenker mer på som du ikke har tenkt på før?

Sondre: Mmm.. vet ikke... Det er litt sånn: Hva er meninga med livet?

Mikkel: Jeg har tenkt på at jeg burde tenkt på hvem jeg var, men jeg har liksom ikke gjort det.

Trine: Når jeg er med noen venninner så føler jeg... Jeg føler på en måte som jeg aldri har funnet de rette vennene mine da, så det føles som om jeg konstant bærer en maske, men da.. Men når jeg er hjemme så er jeg vel med meg selv og bøkene mine, men det er litt vanskelig å være seg selv når man sitter alene. ”Jeg sitter alene med mine beste venner” (tullestemme).

1.1 Tematikk og avgrensning

«Unge i dag er i stor grad preget av en multi-identitet, en slags kameleonsk væremåte som gjør dem i stand til å bevege seg uanstrengt inn og ut av de forskjelligste roller og sammenhenger»². Dette sitatet er fra Paul Otto Brunstads artikkel om identitet i et postmoderne samfunn. En «kameleonsk væremåte» betyr at man forandrer seg ettersom hvor man befinner seg og hvem man befinner seg med. *Identitet* er et ord vi stadig må ta stilling til, enten det er i media eller i våre egne liv. Spørsmålet om hvem vi er og hvor vi kommer fra er spørsmål som mennesker har stilt seg i århundrer – ja kanskje til og med årtusener, og kravet om at vi har rett til å vite hvem vi er, er til og med nevnt som en egen artikkel i FNs barnekonvensjoner.³ Menneskets higen etter å vite hvem man er, er dermed en debatt som pågår også i dag. I de humanistiske fagkretser diskuteres det og skrives det flittig angående menneskets muligheter og begrensninger i dagens samfunn. Mennesket er også den eneste arten som reflekterer over sin egenart.

¹ <http://www.klara-klok.no/wips/440185332/caseId/1282751658>

² http://www.kpi.dk/media/9537/i_kameleonens_tidsalder.pdf

³ http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bfd/red/2000/0047/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

I og med at vi lever i et samfunn hvor mennesket stadig blir utsatt for flere ulike impulser, er temaet «identitet» svært aktuelt. Et menneske i vår globaliserte samtid har flere muligheter og alternative livsveier enn man noen gang har hatt. Noen tenkere (blant annet kulturhistorikeren Michel Foucault, som Krogseth nevner i boken sin) mener dette har gått så langt at vi har å gjøre med et «postmoderne samfunn». For hva og hvem er det som definerer oss? Velger vi det selv, eller er det opp til andre å avgjøre?

Identitetsspørsmål kan dukke opp hos barn og unge når de nærmer seg tenårene. Et eksempel på dette er sitatet til Sondre ovenfor, som sier at han lurer på om han har blitt mer seriøs og at han tenker mer enn før. Dermed inkluderes 7.-klassinger i avhandlingens tematikk. Altså er avhandlingens tema *7.-klassingers tanker om identitet og identitetsproblematikk*.

Jeg vil kort gjøre rede for hva jeg faktisk har gjort i denne avhandlingsprosessen. Jeg observerte to klasser på mellomtrinnet på en mellomstor skole på Østlandet, og intervjuet tretten elever fra disse to klassene. Jeg stilte dem spørsmål om deres identitet og selvrefleksjon. Svarene har jeg analysert i lys av en teoretisk uenighet mellom norske kulturanalytikere, nærmere bestemt Otto Krogseth, som mener at postmoderne fragmentering utgjør en stor utfordring – ja, nærmest en krise – for unges mulighet til å etablere en enhetlig identitet. Sissel Østberg og Christine Jacobsen på den andre siden, argumenterer for at 7.-klassinger håndterer slik fragmentering kompetent og kreativt.

Avgrensning og innfallsvinkel

I empiriske studier handler det på en eller annen måte om virkeligheten, og i dette tilfellet snakker vi om den *sosiale* virkeligheten. Forskning innenfor samfunnsvitenskap handler altså om folks hverdagsvirkelighet. Dermed ser vi at tematikken i avhandlingen omslutes av den samfunnsvitenskapelige fagkretsen.⁴ Her må vi samtidig passe oss for å sette et absolutt likhetstegn mellom «samfunnsvitenskap» og «postmodernitet». Enkelte vil hevde at postmoderniteten sier at alt er konstruert, og at vi egentlig ikke har tilgang på «virkeligheten».

Avhandlingens tema kunne også inngått i for eksempel fagfeltet pedagogikk, barne- og ungdomspsykologi eller filosofi. Sosiologen Ivar Frønes nevner Piaget, kognitive

⁴ Johannessen m.fl. 2010: 29, 31, 35

utviklingsteorier og sosialisering i boken *Moderne ungdom*⁵. Dette er en interessant innfallsvinkel til temaet i min avhandling. Jeg vil si at jeg holder meg nærmere en *sosiologisk* innfallsvinkel. Dette er en spennende innfallsvinkel som også kan lære oss noe om samfunnet, til tross for at det helt sikkert kunne vært interessant med de andre nevnte innfallsvinklene. En sosiologisk innfallsvinkel kan også lære oss noe om samspill mellom individet i samfunnet. Et eksempel fra denne avhandlingen, vil være gruppedynamikken i mine intervjuer.

1.2 Bakgrunn og motivasjon

Vi lever i en verden som forandres. Fra å bli påvirket av mennesker i nær familie, venner og lokalmiljøet, får vi nå i tillegg impulser fra medier, og gjerne medier fra hele verden. I stedet for å bli definert fra én side som én person, blir vi i dag definert fra utallige sider, og blir dermed «mange forskjellige personer». Vi er én type person hjemme, vi er én type person på fotballtreninga, og barnet eller den unge, får en annen identitet når han eller hun tilbringer en lørdag på kjøpesenteret.⁶

Hvorfor ønsker jeg å undersøke 7.-klassingers identitetstanker? For det første vil jeg gjennomføre et prosjekt rettet mot skolen. Grunnen til dette er at jeg selv studerer lektor- og adjunktutdannelse, og jeg ønsker også å jobbe i skolen. Som fremtidig lærer, er dette dermed relevant for min kommende arbeidskarriere.

For det andre vil jeg forske på disse elevene fordi jeg synes det er interessant å se hva som skjer med et menneske i denne alderen. Man går fra å være barn til å bli ungdom, og identitetsdannelsen legger mye av sin vekt på dette stadiet i livet, særlig ifølge Erik H. Erikson⁷. Det er nok spesielt i ungdomsårene utviklingen skjer, og mine informanter står på terskelen til denne perioden av livet.

For det tredje ble jeg inspirert av tidligere studier i et fag som omhandlet oppdragelse, kultur og pluralisme. I dette faget skrev jeg en hjemmeeksamen hvor oppgaven handlet om identitetsdannelse og dannelse av etiske holdninger i det pluralistiske samfunnet vi befinner oss

⁵ Frønes 2011: 47

⁶ Krogseth 2001: 97

⁷ Aagre 2003: 40-42

i i dag. Det viste seg at dette kom til å vekke interesse hos meg. Forelesningene i faget var spennende, men også en del av pensum fant jeg svært interessant. Jan-Olav Henriksen og Otto Krogseth har skrevet en bok som heter *Pluralisme og identitet*. I denne boken leste jeg blant annet om postmodernismens kjennetegn med hovedvekt på identitet og identitetsdannelse. Det skal også sies at Krogseth ser på identitet og identitetsdannelse i en pluralistisk samfunn via *kulturanalytiske* «briller». Gjennom studiet og boken dukket det opp noen spørsmål i hodet mitt: Er det vanskelig å danne identitet for et individ i dag? Hva er det som binder sammen vår personlige verden i et postmoderne samfunn? For meg fremstår disse spørsmålene er relevante også for lærere og for alle som vil forstå ungdom og oppvekst.

Sitatet i begynnelsen av denne avhandlingen bærer tydelig preg av en forvirret, eller kanskje *fortvilet*, jente som muligens er i en form for *identitetskrise*. Vår tid omtales av mange som *postmoderne*, og kjennetegnes gjerne av pluralisme og fragmentering. Vi lever vi i et differensiert og individualisert samfunn, hevder Otto Krogseth.⁸ Vi blir dratt i mange forskjellige retninger, og vi må forholde oss til en rekke forskjellige miljøer, kulturer og også mange forskjellige mennesker. I møte med disse forskjellige miljøene, kulturene og menneskene forandrer vi oss som personer. Jeg mener ikke her at en blir totalt annerledes når en er på skolen enn når en er i familieselskap, men det er to forskjellige situasjoner som gjør at vi fremstår og oppfører oss forskjellig, avhengig av hvor vi er og hvem vi er med. Er det slik at dette rollemangfoldet utgjør en utfordring for barn og unge? Er det vanskelig å forene sine mange identiteter i et enhetlig selvbilde?

Oppsummert kan vi si at dette er svært aktuelt for dagens samfunn, og det er ikke bare aktuelt for barn og ungdom. Dette gjelder mennesker i alle aldre, men kanskje spesielt mennesker i overgangsfasen mellom barn og voksen. Jeg vil tro at relevansen for skole, utdanning og mitt eget yrkesvalg er en god begrunnelse for fokuset på 7.-klassinger.

1.3 Forskningsprosessen

Jeg vil her vise prosessen i mitt avhandlingsarbeid. I den første perioden ville jeg finne aktuell litteratur. Denne litteraturen blir behandlet i teoridelen i avhandlingen. I samme periode ville jeg

⁸ Krogseth 2001: 16

planlegge observasjonsperioden og en del av intervjuguiden. Det var også nødvendig å melde prosjektet til NSD og personvernombudet, fordi mitt forskningsfelt og mine informanter var elever i 7.-klasse. Det å bruke mennesker under 18 år som informanter, krevde at jeg som forsker etablerte en del retningslinjer.

Det viktigste datamaterialet i denne avhandlingen er intervjuer med tretten elever. I forkant gjennomførte jeg observasjoner i de aktuelle klassene (klasse 7A og 7B) ved skolen. Det ble imidlertid ikke så mye tid i klasserommet som det høres ut, siden jeg kom til å være inne i klassen kun i RLE-timene. I disse timene hadde klassene identitet, valg og etikk som tema, noe som passet utmerket med tanke på intervjuene jeg skulle gjennomføre. Videre ønsket jeg – i samråd med kontaktlærer – å gjøre et utvalg av potensielle intervjuobjekter. Utvalget av elever fikk med seg et brev hjem til foreldre eller foresatte for at de skulle godkjenne at deres barn ble intervjuet. Intervjuet foregikk et par uker etter undervisningsopplegget. Videre måtte intervjuer transkriberes. Deretter stod analyse og tolkning for tur, før jeg til slutt kom til en konklusjon. I analyseprosessen leste jeg de transkriberte intervjuene. Deretter kodet jeg dette, og samlet dette i kategorier som gjorde analysen håndterbar, før jeg også re-kodet med et større abstraksjonsnivå. Intervjuspørsmålene ble konstruert med tanke på teoretikerne jeg tok for meg. Svarene jeg fikk var imidlertid svar som ikke nødvendigvis «traff» tilbake på teoridelen. De var snarere preget av en *hverdagsliggjøring*. Dette ordet vil gå igjen gjennom avhandlingen min, særlig i analysedelen. I og med at dette dukket opp underveis i min forskningsprosess, fant jeg det også nødvendig å kort nevne Marianne Gullestads bok om *Hverdagsfilosofier*, samt Michael Billigs bok *Banal Nationalism*, som også har noe av det samme perspektivet. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 4 (analyse og diskusjon). Dette med at svarene jeg fikk ikke nødvendigvis «traff» tilbake på teorien og litteraturen jeg har brukt i denne oppgaven, vil bli tatt opp i punkt 3.3. Det blir også nevnt i kapittel 4. Det må også nevnes at svarene «bommet» på en interessant måte, og det var nettopp dette som utgjorde retningen denne avhandlingen tok.

1.4 Formål, problemstilling og forskningsspørsmål

Avsnittet om tematikken ovenfor impliserer formålet med min avhandling. Mer konkret blir mitt formål å avdekke om 7.-klassinger opplever sin identitet som problematisk, der spørsmålene om hvem man er, og hvorfor man er den man er, får plass. Jeg håper også at undersøkelsen kan bidra til å belyse ulike sider ved 7.-klassingers tanker om identitet, samtidig som at jeg ønsker å

vurdere på bakken mulighetsbetingelser for en pluralistisk identitetsforståelse. Jeg ønsker også å bidra til en redusering av «panikken» rundt identitet som rår blant enkelte forskere, deriblant Otto Krogseth. Krogseth skrev i 2001 om postmodernitetens problematisering av identitetsdannelsen i boken *Pluralisme og identitet*. Sissel Østbergs bidrag om innvandreres hverdagsliv fra 2003 i boken *Muslim i Norge*, samt Christine Jacobsens tanker om tilhørighet i boken *Tilhørighetens mange former*, blir i min avhandling anvendt som en «motsetning» til Krogseth. En fellesnevner for alle disse er at de skriver sine bidrag som et resultat i kjølvannet av store diskusjoner og debatter rundt identitet på 90-tallet. Disse diskusjonene og debattene foregikk innenfor humaniorafagene.

Problemstillingen min formulerer jeg slik.:

Hvordan forholder 7.-klassinger seg til identitet, identitetsproblematikk og identitetsressurser i lys av Otto Krogseth og Sissel Østbergs perspektiver om identitet i det postmoderne samfunn?

Forskningsspørsmål:

1. Befinner 7.-klassinger seg i en identitetskrise?
 - a) Opplever 7.-klassingene sin verden som fragmentert?
 - b) Opplever de fragmenteringen som problematisk – som en krise?
2. Hvordan håndterer en 7.-klassing spørsmål om identitet?
 - a) Hvem og hva definerer en 7.-klassings identitet?
 - b) Hvordan fremtrer interesse eller manglende interesse for identitetsproblemer for en 7.-klassing?

Det vil bli lagt mest vekt på det første forskningsspørsmålet her. Dette fordi spørsmålet er rettet mot Otto Krogseths teori, og derfor vil disse analysene i større grad være et bidrag til ny kunnskap. Vi må allikevel ikke undervurdere de andre spørsmålene, som gir verdifull bakgrunn og case-innsikt, men vekten av det første forskningsspørsmålet vil som sagt veie tyngst.

1.5 Definisjoner av begreper

1.5.1 Identitetsbegrepet og forståelsen av identitetsdannelse

Ordet *identitet* er omstridt og diskutert. Det er viktig å få ulike forklaringer på hva identitet faktisk er. Derfor har jeg i denne delen av innledningen en rekke forklaringer på som kan være fruktbart for avhandlingen.

I og med at denne oppgaven i all hovedsak handler om identitet, vil jeg hevde at vi må ha klart for oss hva identitet er i denne avhandlingen. Erik Homburger Erikson (1902-1994) var den som virkelig fikk begrepet *identitet* inn i lyset. Han kan regnes som «pioneren for det spesifikt moderne sosiokulturelle og sosialpsykologiske identitetsbegrepet»⁹, for å bruke Krogseths ord.

Jeg vil ta et blikk på Jostein Gripsruds forklaring på identitet, ettersom den har vist seg å være nyttig for min oppgave. Gripsruds bok *Mediekultur, mediesamfunn* inneholder en form for en definisjon av identitet. Han skriver at «identitet betyr egentlig en-het eller likhet».¹⁰ Gripsrud gjør det klart at vi kan snakke om en *kollektiv* identitet og en *personlig* identitet. I denne avhandlingen vil jeg ikke skille disse fullstendig fra hverandre – Jostein Gripsrud sier også at disse er «tett forbundet». Den personlige identiteten handler mer spesifikt om individet og spørsmålet «hvem er jeg?»

Da spør vi etter hva som er enestående ved oss selv, hva som skiller oss fra andre vi kjenner eller kjenner til, det som gjør våre egne erfaringer, følelser og stemninger helt spesielle og ikke nødvendigvis så lette å dele med andre. Som mange mennesker har erfart, ikke minst i ungdommen, er dette et spørsmål det er vanskelig å gi et helt tilfredsstillende svar på.¹¹

Likevel er Gripsrud bestemt på at «enkeltmenneskers identitet er (...) alltid et lappeteppes av identiteter».

I norsk ordliste finner vi identitet som

- 1) det å være identisk, fullstendig likhet *påvise i- mellom to begreper*

⁹ Krogseth 2003: 97

¹⁰ Gripsrud 2007: 15

¹¹ Gripsrud 2007: 17

- 2) sum av element som gir et individ, et samfunn o l individualitet; ”jeg”-bevissthet *finne*, *miste sin i- / nasjonal i- / navn*, stilling o l til en person *fastslå den dødes i-*

Halvor Fauske og Tormod Øia skriver i sin bok *Oppvekst i Norge* om forståelsen av identitetsdannelse. De nevner her en utbredt og allment akseptert oppfatning om hvordan *moderne* identitetsdannelse foregår: «I tradisjonsbaserte samfunn, hvor endringene mellom generasjonene er små, var den voksenidentiteten eller den livsveien som den enkelte nærmer seg gjennom oppveksten, staket ut på forhånd».¹² I dag må identiteten derimot skapes. Kort fortalt og oppsummert fra Fauske og Øias bok, kan vi si at senmoderniteten – eller postmoderniteten¹³ – har utviklet seg i en retning slik at «unge dras mellom en ungdomskultur som de i stadig yngre alder fanges inn i, og inngangen til et voksent arbeidsmarked skytes ut i tid».¹⁴ En annen oppsummering som jeg vil fremheve er at «identitet er ikke lengre noen man er, men noe man har, og som derfor i større grad lar seg endre og forme».¹⁵

Gunn Imsens bok *Lærerens verden* kommer med en forklaring på hva identitet er, men dette er muligens ikke en konkret *definisjon*. Hun skriver følgende: «Identitet er noe dypt personlig, det er selve bærebjelken i personens opplevelse av seg selv. Den blir til i et samspill mellom individet og de sosiale omgivelsene».¹⁶

I denne avhandlingen vil jeg bruke en definisjon på identitet hentet ut ifra Afdal, Haakedal og Leganger-Krogstads *Tro, livstolkning og tradisjon*. Ut ifra definisjonen fra denne boken kan vi definere identitet på to forskjellige måter; en psykologisk og en antropologisk definisjon. En psykologisk definisjon er: «Identitet er følelsen av helhet og kontinuitet i det en er og mener».¹⁷ En antropologisk definisjon er: «De deler av personenes selvbilde som ønskes bekreftet av andre».¹⁸ Vi kan trekke dette i en retning av at identitet handler både om det *indre* og det *ytre*. Hvilken av disse definisjonene vi skal sette som riktig eller gal når det gjelder min avhandling, vil jeg ikke ta stilling til. La oss ha begge definisjoner i bakhodet gjennom denne avhandlingen.

¹² Fauske og Øia 2003: 254

¹³ Jeg velger å bruke begrepene «senmoderne» og «postmoderne» synonymt i denne avhandlingen.

¹⁴ Fauske og Øia 2003: 254, 255

¹⁵ Fauske og Øia 2003: 254

¹⁶ Imsen 2009: 170

¹⁷ Afdal m.fl. 1997: 63

¹⁸ Gullestad i Afdal m.fl. 1997: 63

I forhold til Krogseth, kan vi si at den psykologiske definisjonen hos Afdal, Haakedal og Leganger-Krogstad har en spenning til hans tanker om kontinuitetsprinsippet for identitet. I forhold til den andre siden av diskusjonen, kan vi ta tak i Jacobsens tale om en «indre-ytre»-dialektikk. Jacobsen og Østberg er nok også enig i Gunn Imsens forklaring om at identiteten blir til i et samspill mellom individet og de sosiale omgivelsene¹⁹.

Figur 2: Et svar på hva som kan være «ingrediensene» i identitet. Dette er ingen fasit, og dette kan være gjenstand for diskusjon.²⁰

1.5.2 Postmoderniteten

Gunnar C. Aakvaag skriver i sin bok *Moderne sosiologisk teori* at den amerikanske sosiologen Daniel Bell (1925-2011) begynner sine artikler og tekster med en beklagelse over at det postmoderne er relativt udefinerbart: «Alle som har skrevet en bok eller artikkel som tar for seg det postmoderne, begynner med å unnskyldde seg for at de ikke er i stand til å definere begrepet.» Som Aakvaag bok er heller ikke denne avhandlingen et unntak. Han sier at «situasjonen er, på beste postmoderne vis, kompleks og uoversiktlig.»²¹

¹⁹ Imsen 2009: 170

²⁰ Hentet fra <http://wp.home.hive.no/lut-klasseledelse/files/2011/02/identitetskart.png>

²¹ Aakvaag 2008: 298-299

«Det postmoderne» må uansett forstås som en reaksjon på «det moderne». Aakvaag forteller oss at uttrykket «det moderne» kommer fra modernismen. «Modernismen» kommer først og fremst fra kunstens verden. Nå snakker vi om «modernitet» og «postmodernitet» som *samtidsdiagnostisk* og *beskrivende* – som epokebetegnelse.²² Forskjellen på *postmodernitet* og *postmodernisme* er at postmodernismen betegner en antimoderne kulturell mentalitet, mens postmodernitet handler om en «ny epoke i Vestens historie fra omkring 1970 og fremover.»²³

Et typisk trekk ved postmoderniteten er ifølge Aakvaag «de store fortellingens død», som vil si at *metafortellinger* ikke lengre befinner seg i den avgjørende posisjonen som den en gang gjorde. Det var et såkalt «overordnet rammeverk» som ga mening og sammenheng til de forskjellige *sfærene* i samfunnet.²⁴ Dette er viktig å ha med oss når vi skal se på Krogseths tanker om en oppsmuldret identitet og et oppsplittet samfunn.

1.6 Oppbygging, struktur og disposisjon

Disposisjonen av denne oppgaven blir som følger: Jeg har først en innledning. Det viktige i denne innledningen er bakgrunn og problemstilling for oppgaven, og definisjonen av identitetsbegrepet, siden hele oppgaven dreier seg om nettopp identitet.

Teoridelen (kapittel 2) bygger i hovedsak på to teoretikere; Otto Krogseth og Sissel Østberg. Jeg har også valgt å inkludere Christine Jacobsen for å klargjøre og videreutvikle Østbergs argumenter slik at de kommer tydeligere fram. Krogseth har en *kulturanalytisk* tilnærming til identitet, og fokuserer som vi skal se på identitetsproblematikken i et pluralistisk samfunn – følgende i *dagens samfunn*. Sissel Østberg har på sett og vis også fokus på det kulturelle og pluralistiske, men hun løser problematikken ved å snakke om menneskets evne til å behandle en *integrert plural identitet*. I metoddelen (kapittel 3) tar jeg blant annet opp valgt metode for datainnsamling, samt noen refleksjoner rundt denne metoden og noen refleksjoner om hvorfor dette egner seg som en god måte å samle inn data på. I analyse- og tolkningsdelen (kapittel 4) blir innsamlet data, teori og metode knyttet sammen, slik at innsamlet data blir belyst og diskutert i lys av teorien. Jeg vil også komme med egne tolkninger her. Grunnen til at jeg ønsker

²² Aakvaag 2008: 299-300

²³ Aakvaag 2008: 300-301

²⁴ Aakvaag 2008: 331

å analysere, diskutere og tolke i ett og samme kapittel, er av den enkle grunnen at jeg underveis i avhandlingsprosessen synes at dette passet best med tanke på valg av metode og innsamling av data. Til slutt vil jeg komme med en oppsummering og en konklusjon (kapittel 5).

2 TEORETISK PERSPEKTIV

Tidligere samfunn preget en identitet gjennom stabile og tradisjonsgitte roller innenfor familie, kjønn og klasse, mens den postmoderne identiteten som følge av helt andre sosiale og kulturelle strukturer og mønstre, blir foranderlig, fragmentert og individualisert²⁵

Jeg vil i denne delen av oppgaven forsøke å beskrive og gjøre rede for to lignende, men likevel forskjellige, syn på identitet og identitetsdannelse. Jeg vil vise hva innehavere av de to forskjellige synene mener, og jeg vil forklare hvorfor jeg mener dette kan være interessant å ta tak i. I tillegg vil jeg forklare hvordan dette vil bli brukt med tanke på min oppgave.

2.1 Hvorfor vil jeg lage en kontrast mellom Krogseth og Østberg?

Otto Krogseth hevder indirekte at det å utvikle en identitet i dagens samfunn, er problematisk på grunn av den postmoderne pluraliteten som råder i dag. Dette forstår man ved å se helheten i boken *Pluralisme og identitet*. For å si det litt enkelt, blir mennesket dratt i mange forskjellige retninger, og det er ingen fast substans som omslutter alle de ulike sfærene i et menneskes liv. Jeg vil vise dette tydeligere på følgende vis: Tidligere – i førmoderniteten – var det i følge Durkheim religion som var denne substansen²⁶. Religion var altså «limet» i samfunnet. Etter hvert kan vi kanskje si at velferdsstaten ble dette limet i Norge, særlig på 50- og 60-tallet. Vi har fortsatt velferdsstat, men fungerer velferdsstaten fortsatt som «lim»? Svaret på dette ønsker jeg ikke å gå nærmere inn på i denne avhandlingen, men kunne selvsagt vært interessant å studert.

Sissel Østberg er langt på vei enig med Otto Krogseth i at dagens samfunn er fragmentert og at mangfoldet spiller en stor rolle, men til forskjell fra han mener Østberg at dagens samfunn skaper en «integreert plural identitet» hos individet. Begge sider av saken er i mine øyne altså «enig» om utgangspunktet for denne diskusjonen. Hvorfor er det da interessant å lage en kontrast mellom disse? Svaret på dette er å se på hva de to teoretikerne mener er *konsekvensen* av denne prosessen. Krogseth sier at det resulterer i en problematikk. Mennesket kommer til å befinne seg i en *identitetskrise* eller *identitetsforvirring*. Østberg sier at det resulterer i et *mangfold av identiteter* for et individ, men at dette på ingen måte fører til en krise. Mangfoldet er der, men det er allikevel integrert i individet, altså er det ikke et stort problem eller en krise.

²⁵ Krogseth 2001: 93-94

²⁶ Lindbekk 1993: 68-70

Grunnen til at jeg ønsker å skape en kontrast mellom disse, er at jeg synes det er interessant at begge mener det samme et stykke på veien. Etter hvert deler veien seg i to, men det skjer ikke før helt i enden. Den ene går i retningen av identitetskrise, den andre i retningen av at det er uproblematisk. Dessuten er dette svært aktuelt i dagens samfunn, og jeg ønsker å bruke det som et bakteppe for min undersøkelse av 7.-klassingers tanker om identitet og identitetsressurser.

Christine Jacobsen og Sissel Østberg «overlapper» hverandre på mange punkter. Derfor mener jeg det er en god løsning å sette disse sammen som én side av diskusjonen jeg har skapt. De henviser til hverandres tekster, og utfyller hverandres synspunkter.

Et moment jeg må gjøre rede for, er Krogseths kulturanalytiske perspektiv. Han ser først og fremst på *samfunnet* eller *systemet*. Østberg og Jacobsen har et mer *aktørorientert* perspektiv. Hvordan kan disse være forenlige? Jeg ønsker ikke å gå i dybden på det spørsmålet, men jeg ønsker å gjøre leseren oppmerksom på forskjellen mellom teoretikernes forskjellige perspektiver. Selv om de har forskjellig filosofisk utgangspunkt, er de sammenlignbare innenfor denne oppgavens rammer. Det blir dermed en del av min oppgave – i analysen – å trekke ut konsekvenser av Krogseth sin forståelse på et *individnivå*.

2.2 Krogseth: Postmodernismens identitet forvirrer og forvirrer

Otto Krogseth med flere forfattere skriver i sin bok *Pluralisme og identitet* ganske utfyllende om identitet i vår tid, som han kaller *postmodernismen*. Han snakker om *postmodernismens problematikk*.²⁷ Videre tar Krogseth det som en selvfølge at identiteten er krisetruet.

Identitetsbegrepet blir altså knyttet til postmodernismen, og det belyses også av pluraliseringens påkjenninger.²⁸ Som hele boken viser til, er pluralisering, ifølge Krogseth, et av hovedkjennetegnene på postmodernismen. Krogseth tar utgangspunkt i Erik H. Eriksons sosial- og personlighetspsykologi, som vi så vidt har vært innom tidligere i avhandlingen²⁹ (punkt 1.5.1, s. 10).

²⁷ Krogseth 2001: 16

²⁸ Krogseth 2001: 24

²⁹ Krogseth 2001: 24

Som sagt er pluralitet et stikkord hos Krogseth. Formålet med å fokusere på den (post)moderne identiteten, er å «vise hvor fundamentalt endret identitetsdannelsens betingelser er blitt gjennom den (hyper)pluralistiske (post)moderne kulturkonteksten». ³⁰ Krogseth sier også at «pluraliseringen utfordrer [identiteten] gjennom økt foranderlighet og økt (oppsplittende) mangfold. (...) I tillegg vil andre sider ved (post)moderniteten true og vanskeliggjøre identitetsdannelsen». ³¹

Otto Krogseth sier at identitetens hovedkriterier er kontinuitet, integrerthet (*koherens*) – og individualitet ³². Det blir imidlertid problematisk når pluraliseringsprosessene i det postmoderne samfunnet skaper diskontinuitet og disintegrasjon. Dagens kultursituasjon truer med forandring, fragmentering, forvirring og oppsplitting. ³³

2.2.1 Postmoderne identitet – dagens identitet

Krogseth tar opp identiteten i et postmoderne samfunn ved å se på identitetsbetingelser og identitetsteorier. Dette gjør han i lys av pluraliserings-, differensierings- og individualiseringstematikken som fortolkningsredskap og forståelsesbakgrunn. ³⁴

Krogseth nevner at *globalisering* fører til blant annet økt *refleksivitet*. Dette fører oss til sosiologen Anthony Giddens. Giddens snakker også om postmodernismen, eller *senmodernismen* som han heller vil si. Refleksivitet i dette tilfellet vil si å se seg selv utenfra. Man ser sine egne handlinger, egne tanker og sine egne relasjoner. ³⁵

Videre skriver Krogseth med henvisning til Nikolas Rose at identitet ikke lenger oppleves som en «natural, coherent and unchanging attribute of the individual», men heller som «the uncertain and fractured result of personal decisions [valg] and plans. Biography and identity become self-reflective, to be constructed, worked upon, the outcome of choices». ³⁶

³⁰ Krogseth 2001: 28

³¹ Krogseth 2001: 28

³² Krogseth 2001: 100

³³ Krogseth 2001: 85

³⁴ Krogseth 2001: 92

³⁵ Aagre 2003: 45-46

³⁶ Krogseth 2001: 93

Krogseth skriver at ifølge Zygmunt Bauman, er det moderne identitetsproblemet et «problem med å konstruere en identitet og bevare den stabil og sikker. Det postmoderne identitetsproblemet, derimot, er hvordan man skal unngå enhver fiksering og holde alle alternativer åpne». ³⁷ Samtidig, sier Bauman, vokser identitetsbehovene seg sterkere, særlig når nasjonalstaten blir svekket som identitetsgivende instans. ³⁸ Den selvskapte identiteten er ikke lengre nok. Den gir ikke nok trygghet. Identiteten må aksepteres av en sterkere makt enn identitetens skaper. ³⁹

Krogseth tar opp Robert G. Dunns bok *Identity Crisis*. Ifølge Dunn avdekker postmodernismen «krisen i den vestlige subjektiviteten som en serie identitetskriser». ⁴⁰ Til nå kan vi oppsummere med Krogseths og Dunns ord:

Identiteten preges av et flytende, fragmentert og diskontinuerlig selv uten faste grenser mot verden omkring og uten klart skille mellom det indre og det ytre. Identiteten er ikke lenger forankret i individets egen indre verden, men produsert av mediekulturens ytre tegn og betydninger eller «disponible commodities, images, and techniques, selected and discarded at will from the extensive repertoire of consumer culture» ⁴¹

Krogseth støtter seg også på Jean Baudrillard, og sier at identitetsforvirringen skyldes (i tillegg til det tidligere nevnte) «svekket forankring i forhold til en virkelighet uten soliditet og substans, oppløst i det fiksjonære og estetiske eller det flyktige overflateflimmeret». ⁴²

Krogseth har på sett og vis et pessimistisk syn på identitet og identitetsdannelse i et postmoderne samfunn – et syn som er delt av flere. Bauman og Dunns fellestrekk er tolkningen av identitetsinteressen som krise- eller belastningssymptom. Dette er en understreking av bokens perspektiv og syn på identitet.

³⁷ Krogseth 2001: 95

³⁸ Krogseth 2001: 95

³⁹ Krogseth 2001: 95

⁴⁰ Krogseth 2001: 96

⁴¹ Krogseth 2001: 97 (se også Dunn, 1998: 65)

⁴² Krogseth 2001: 97

2.2.2 Krogseths definisjon av identitet

Krogseth ser som sagt kulturanalytisk på det hele. Det betyr at han ser på identitet som et «foranderlig ”kameleonbegrep” uten fast begrepsmessig ”identitet”». ⁴³ Han henviser videre til H. Keupp og P. Wagner. Keupp som ”definerer” identitet som «både en erfart indre kjerne og et diskursivt og foranderlig forhandlingsresultat». ⁴⁴ Wagner ser på identitetsbildet som en antropologisk konstant menneskelig eksistens. ⁴⁵

Krogseth velger å definere ved å velge noen *kriterier* for identitet. Disse kriteriene er kontinuitet, integrerthet (koherens) og individualitet. Alle disse kriteriene har noen *motposisjoner*, som ifølge Krogseth vanskeliggjør identitetsdannelsen, og som forekommer i den postmoderne verden. Motposisjonen til kontinuitet er foranderlighet. Motposisjonen til integrerthet (koherens) er oppsplittelse, mens motinstansen for individualitet er homogenisering. Han stiller deretter spørsmålene «Kan hende har vi ikke lenger noen identitet – kontinuitet, integrerthet eller individualitet? Kanskje har de postmoderne eller kulturradikale identitets skeptikerne rett når de påstår at identitet bare dreier seg om illusjon eller ønskeforestilling, eller om mentale konstruksjoner på basis av disse?». ⁴⁶ Altså er disse motposisjonene viktige for å vise hvor radikalt vanskeliggjort identitetsdannelsen er i den senmoderne tid. Samtidig tar Krogseth utgangspunkt i *Oxford English Dictionary* når det gjelder definisjon av identitet. Der er identitet definert som

the quality or condition of being the same substance, composition, nature, properties, or in particular qualities under consideration; absolute or essential sameness, one-ness» og videre som «the sameness of a person or thing at all times or in all circumstances; the condition or fact that a person or thing is itself and not something else; individuality, personality. ⁴⁷

Erik H. Erikson, som vi har vært inne på, framhever også kontinuitetsmomentet når det gjelder identitet. Dette gjelder faktisk de fleste identitetsteoretikere. ⁴⁸

⁴³ Krogseth 2001: 99

⁴⁴ Krogseth 2001: 99

⁴⁵ Krogseth 2001: 99

⁴⁶ Krogseth 2001: 100

⁴⁷ Krogseth 2001: 100-101

⁴⁸ Krogseth 2001: 101

2.2.3 Identitetsressurser

I denne oppgaven har jeg som et delmål å undersøke barns tanker og refleksjoner rundt identitetsressurser. Hva og hvem skaper identiteten? Krogseth tar i den forbindelse opp den postmoderne sosialkonstruktivismen. Han stiller blant annet spørsmål om hvordan betingelsene for å utvikle en identitet (kontinuitet, koherens og individualitet) er, når postmodernistiske og poststrukturalistiske sosialkonstruktivister gjør identitet til forandring av sosiale roller og identifikasjoner.⁴⁹

Krogseth bruker også sosialpsykologen Kenneth Gergen. Gergen fremhever særlig informasjonsteknologiens innflytelse. Identiteten utsettes for ulike fragmenterings- og foranderlighetsimpulser. Altså legger Gergen vekt på at identitet forandres og fragmenteres i møte med dagens mediesamfunn.⁵⁰

Krogseth taler også om Thomas Hylland Eriksens tanke om at identitet er forestillingen om personen, som er sosialt skapt. «Hvem vi er avhenger av hvor vi er».⁵¹ Man kan da spørre seg om hva annet som skaper identitet. Arv og gener spiller kanskje en rolle, men de fleste identitetsteoretikere er relativt enig i at identitet skapes i det sosiokulturelle. Altså at identitet er noe sosialkonstruktivistisk.

2.3 Østberg og Jacobsens tanker om mangfold og tilpasning

Sissel Østberg har sitt fokus på minoriteter, og sier selv at boken *Muslim i Norge* er et «studium av norsk-pakistanske barn».⁵² I boken tar hun opp samme tematikk som Krogseth, nemlig *identitet*, men Østberg vinkler dette annerledes og taler heller om en *integrert plural identitet*. Dette gjør hun i forbindelse med noe som er en vesentlig del av identitetsbegrepet, nemlig *tilhørighet*. Det er først og fremst snakk om *sosial tilhørighet*. Det minner oss om Otto Krogseths fokus på den sosialkonstruktivistiske identiteten.

⁴⁹ Krogseth 2001: 104

⁵⁰ Krogseth 2001: 106-107

⁵¹ Krogseth 2001: 109

⁵² Østberg 2003: 102

Sissel Østberg henviser til og legger vekt på Christine M. Jacobsens bok *Tilhørighetens mange former*. Både Østberg og Jacobsen tilhører samme «side» av denne diskursen om identitet. Derfor mener jeg det er fruktbart å inkludere Jacobsen i dette delkapittelet (se 2.3.2).

2.3.1 Integrert plural identitet

Vi må være klar over at Østberg har sitt fokus på minoriteter, og deres problemer knyttet til identitet. Hun taler altså om innvandreres pluralistiske identitet. Likevel vil jeg hevde at dette er overførbart til mennesker generelt, enten en er innvandrer eller ikke. Et argument fra min side her, er at både innvandrere og andre samfunnsmedlemmer må forholde seg til en mangfoldig sosial verden. Vi har alle minst én sosial tilhørighet. Et annet argument er at alle mennesker på en eller annen måte får et mindre eller større problem eller konflikt med sin identitet. Det kan være alt fra usikkerhet om hvilke valgfag en skal velge til usikkerhet på sitt eget kjønn. Etter disse innledende merknadene, skal vi nå høre hva Sissel Østberg har å si.

Østberg sier at postmodernismen preges av *mangfold*, slik som også Krogseth mener. Samtidig legger hun vekt på *sted* som viktig for identitet, i likhet med Hylland Eriksen. Sted er ikke bare geografi, men også «en dimensjon ved kulturelle og sosiale prosesser».⁵³

Det å være innvandrer fra Pakistan i det norske samfunn, vil si at en innvandrer er aktør i flere forskjellige i miljøer. De bærer med seg noe fra sitt hjemland og sin familie, samtidig som de lever som norske barn i et norsk samfunn. Østberg sier at «denne kulturelle pluraliteten kan synes forvirrende, men vi har sett hvordan barna ”navigerer” i dette landskapet med hjemmets primærsosialisering som ankerfeste».⁵⁴

Vi må huske at Sissel Østberg baserte sin bok *Muslim i Norge* på *samtaler* med sine informanter. I forbindelse med dette, sier hun at barna hun snakket med var svært opptatt av å fortelle sine historier (Østberg kaller det *narrativ identitet*⁵⁵). I enkelte tilfeller setter de altså ikke skarpe skiller mellom sine ulike «scener» som de opptrer på. I andre tilfeller er disse barna og ungdommene opptatt av de grenser som blir pålagt dem av andre. Som vi skjønner, er det «en

⁵³ Østberg 2003: 102

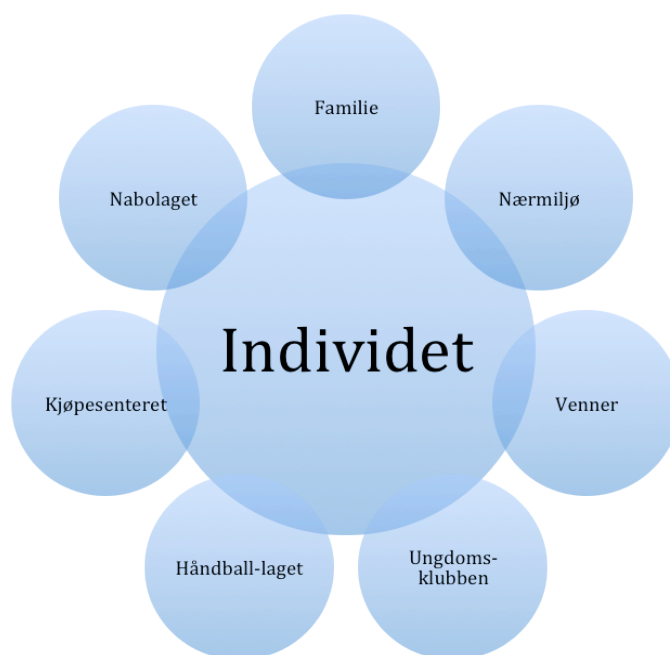
⁵⁴ Østberg 2003: 102

⁵⁵ Østberg 2003: 103

kompleks sosial kontekst som danner rammene for utviklingen av (...) deres integrerte plurale identitet». ⁵⁶

Sissel Østberg drar og en linje mellom identitet og kultur. Likesom identiteten, er også kulturen flytende. Kulturbegreper er ikke statisk og tingliggjort, og det er ikke et bestemt innhold, sier hun. En personlig identitet kan altså være plural, og det vil da si at man presenterer seg selv avhengig av situasjonen. Samtidig viser Østbergs undersøkelse at de unges selvfølelse er samlet, eller integrert. ⁵⁷

Hun sier at begrepet «integrert plural identitet» blir brukt for å vise frem det mest karakteristiske ved barnas identitet. Det er to sider i dette uttrykket. Det ene er at identiteten er plural. Det vil si at selvforståelsen består av mange ulike (av og til motstridende) elementer. Det kan altså snakkes om flere identiteter. Det andre er at identiteten er integrert. Det er noe som synes å binde pluraliteten sammen. Det er et mangfold, men det er «sydd sammen». ⁵⁸

Figur 3: Min illustrasjon på hva Østberg mener med integrert plural identitet. Her ser vi individet i midten, og et mangfold av identiteter rundt. Likevel er hver identitet, hver fremstilling av seg selv, en del av individet.

⁵⁶ Østberg 2003: 103

⁵⁷ Østberg 2003: 104

⁵⁸ Østberg 2003: 106

2.3.2 Identitet som sosial og kulturell prosess

Jacobsen forklarer hva Østberg mener med «integrert plural identitet». Hun sier «dvs. at de har en bred kulturell kompetanse og evne til å skifte mellom kulturelle koder uten nødvendigvis å oppleve det som personlige verdikonflikter».⁵⁹

Christine M. Jacobsen har, som Østberg og Krogseth, et postmodernistisk perspektiv på identitet. Hun sier at det slett ikke er uvanlig å leve i «flere verdener» samtidig. Likevel sier hun, i motsetning til Otto Krogseth, at «mennesker kan vokse og utfolde seg positivt selv om deres erfaringshorisont ikke er fiksert innenfor et homogent kulturelt rammeverk».⁶⁰ Altså snur Jacobsen det til noe positivt, slik som også Sissel Østberg gjør.

Jacobsen har mange interessante og relevante tanker i sin bok *Tilhørighetens mange former*. Blant annet knytter hun identitet til det relasjonelle. Hun har et relasjonelt identitetsbegrep. Hva vil det si? Det vil si at:

identitet konstitueres i en «indre»-«ytre» dialektikk mellom selvidentifikasjon og tilskrivelse av identitet. Identitet defineres i relasjon til hvordan vi selv og andre identifiserer oss med, og differensierer oss fra, sosialt etablerte kategorier og grupper. (...) Hvilke identiteter andre tilskriver oss, og hvordan de møter oss på bakgrunn av denne identifikasjonen, har konsekvenser for hvilke ressurser vi har tilgang til, både symbolsk og materielt.⁶¹

Altså snakkes det her om «oss selv» og «andre». Det betyr at vi ser på det relasjonelle mellom «meg» og «de andre», og Jacobsen sier at en person har en viss *gruppeidentitet*, selv om denne type identitet bare er et aspekt ved en persons individuelle identitet. Hun bygger på Hylland Eriksen som sier at «sammensatte identiteter ikke kan plasseres i konsentriske sirkler rundt individet ut fra hvilke som er mer eller mindre viktige eller grunnleggende. De kutter på tvers av hverandre: man deler identitet med ulike mennesker til forskjellig tid».⁶²

⁵⁹ Jacobsen 2002: 32

⁶⁰ Jacobsen 2002: 31

⁶¹ Jacobsen 2002: 35-36

⁶² Jacobsen 2003: 36 (Eriksen, Thomas Hylland. 1993: *Ethnicity and nationalism: Anthropological Perspectives*. Pluto Press, London)

2.4 Hvordan blir dette kapittelet brukt i denne avhandlingen?

Jeg har som formål og problemstilling å finne ut hva mine informanter tenker om identitet og identitetsdannelse. Dette vil jeg gjøre i lys av Otto Krogseth, Sissel Østbergs og Christine Jacobsens tanker om identitetsdannelse i et postmoderne samfunn. Altså blir denne teoridelen en del av fundamentet for resten av avhandlingen. Som jeg allerede har nevnt, er det *intervjuene – det innsamlede materialet* – som er selve hovedkilden i min avhandling, men teoridelen får sin verdi i kraft ved å hjelpe oss til å forstå dataene.

Jeg vil hevde at Krogseths syn på identitetsdannelse ser pessimistisk ut. Der ser vi blant annet på hans bruk av Dunns *Identity Crisis* og hans bruk av ordet «problem» tilknyttet identitet. Han mener at mennesket blir stående uten kontinuitet, integrerthet (koherens) og individualitet, som altså er de tre kriteriene som identiteten krever. Dette vil føre til en identitetskrise, identitetsforvirring og til og med *identitetsforvitring*. I verste fall står individet uten identitet. Sissel Østberg og Christine Jacobsen er langt på vei enig med Krogseth, men de er ikke enig om *konsekvensene*. Østberg og Jacobsen er på den annen side mer positiv. Vi har blant annet sett Jacobsen si at «mennesker kan vokse og utfolde seg positivt selv om deres erfaringshorisont ikke er fiksert innenfor et homogent kulturelt rammeverk». ⁶³ Men er det det virkelig så ille som Krogseth vil hevde? Østberg og Jacobsen ser snarere på det hele i et mer positivt lys enn det Krogseth gjør.

Enkelte tilfeller av forvirring og krise når det gjelder identitet, finner vi vel hos de aller fleste, men sånn har det nok vært til alle tider. Jeg tror ikke lærere og lærerutdannere skal helle for mye bensin på identitetsbålet ved å lansere krise og elendighet i dagens samfunn, men samtidig må dette tas på alvor. Mennesket har et iboende behov for å «finne seg sjæl», som Finn Kalvik synger:

*Jeg får ikke sove,
får ikke fred.
Er gretten om morran,
har vondt for å le.
Prøver å finne meg sjæl.* ⁶⁴

⁶³ Jacobsen 2002: 31

⁶⁴ <http://www.finnkalvik.no/klassisk-kalvik/>

Jeg vil bruke denne delen av oppgaven til å belyse noen faktorer ved identitetsdannelse, som jeg vil ta med meg inn i videre datainnsamling og analysering. Krogseth, Østberg og Jacobsen sier alle at identitet innebærer en sosial konstruksjon. Det er altså noe som skapes i det sosiale rom. Dette perspektivet utelukker ikke at arv og genetikk spiller en rolle i barn og unges identitet, kun at denne undersøkelsen fokuserer på de sosialt konstruerte aspektene ved identitetsdannelse.

3 METODE

3.1 Metode og forskningsdesign

Metoden jeg bruker i dette prosjektet ligger nærmest et *kvalitativt, etnografisk design*. Det vil si at jeg er ute etter å «beskrive og fortolke en kultur, en sosial gruppe eller et sosialt system».⁶⁵ Etnografisk design innebærer at forskeren går ut i *felten*. Datainnsamling skjer gjerne ved observasjon og en-til-en intervjuer.⁶⁶ I mitt tilfelle blir observasjonen forberedelse og utgangspunkt for intervjuene, noe som ikke er uvanlig for etnografi.

3.1.1 Tilgang til felten

Å få tilgang til et felt man ønsker å få informasjon fra, er ikke alltid like lett. I mitt tilfelle var det ikke vanskelig. Jeg tok kontakt med skolens ledelse og gjorde rede for mitt prosjekt, og at jeg trengte informanter. Jeg har tidligere hatt god kontakt med skolen, og de ga meg tillatelse til å snakke med RLE-lærer på 7. trinn, siden det var dette trinnet jeg helst ønsket å hente informasjon fra. RLE-læreren var svært positiv til mitt prosjekt. Vedkommende ga meg stor frihet til å velge tidspunkt for både observasjon og intervju, i tillegg til at det var opp til meg å velge tidspunkt for når klassene skulle ha undervisning om temaet «identitet, valg og etikk». Dermed hadde jeg en «døråpner» til et forskningsfelt.

3.1.2 Observasjon og feltrolle

Jeg ønsket å ha en åpen rolle i felten. Samtidig ville jeg være deltakende i den forstand at jeg ikke ville sitte i en krok bakerst i klasserommet. Jeg ville at elevene i disse to 7.-klassene skulle vite hvorfor jeg var der. Dette fordi jeg trodde det ville føre til at intervjuene skulle bli enklere å gjennomføre, og jeg ville mest sannsynlig få en bedre «kjemi» med elevene. Samtidig måtte jeg passe på å ikke bli en såkalt *ikke-observerende deltaker*.

⁶⁵ Johannessen m.fl. 2010: 84

⁶⁶ Johannessen m.fl. 2010: 85

Alle i felten skulle vite at jeg var der for å observere, men en fare her var at elevene kunne føle seg begrenset på grunn av at en student kom for å høre og se på hva de sa og gjorde i klasserommet. Elevenes bevissthet om observasjonens hensikt forble ufullstendig i den grad at jeg ikke ville gå for mye i detaljer om hvorfor jeg var i klasserommet. Jeg ønsket å gjøre det slik for ikke å begrense elevene, og jeg ønsket at de helst skulle fokusere på undervisningen og temaet.

Jeg hadde en åpen forskerrolle. Det vil si at elevene visste hvorfor jeg var tilstede. Målet var å være en såkalt *observerende deltaker*, som vil si at jeg opptrådte nærmest som en tilbaketrukket lærerassistent i RLE-timene i disse to ukene.

Grunnen til at jeg valgte å ha en periode med observasjon, er fordi jeg blir bedre kjent med elevene ved å være til stede i undervisningen, samtidig som jeg lettere kan plukke ut de informantene jeg ønsker å intervju, det vil si de informantene som er utadvendte og som er aktive i undervisningstimene. Observasjonen ga meg altså en god og fruktbar forberedelse og utgangspunkt for intervjuene.

3.1.3 Hvem skal forskes på?

Informantene i dette prosjektet blir først og fremst en gruppe på tretten elever i en 7.-klasse på en mellomstor skole i en mellomstor kommune på Østlandet. Jeg observerte også de to klassene som helhet. Dette var mest for bakgrunnsinformasjon, men kan også sees på som en sekundær analyseenhet.

Grunnen til at jeg valgte dette som forskningsobjekt(er), har jeg allerede grunnlagt ovenfor. Jeg hadde tilgang til både skole, lærere og klasse, og dermed la det seg til rette for at jeg kunne bruke nettopp denne skolen og denne klassen.

3.2 Intervju

3.2.1 Semi-strukturert intervju

I min prosess har jeg valgt å bruke en *semi-strukturert* intervjumåte, til forskjell fra et ustrukturert eller strukturert intervju. Grunnen til dette er kort og godt fordi jeg som intervjuer har en viss kontroll på det som skjer, samtidig som at man er åpen for endringer og rekkefølge på spørsmål underveis i intervjuet, i tillegg til at det ikke blir en altfor formell atmosfære. I tillegg kan det være greit å kunne sammenligne informantenes svar til en viss grad, og dermed blir det uaktuelt å bruke ustrukturert intervju.⁶⁷

3.2.2 Hvorfor er intervju en god strategi for å svare på forskningsspørsmålene?

Intervju som strategi er en god måte å få informasjon på i mitt prosjekt. Intervjuer består av to parter; intervjuer og informant(er). Det er intervjueren som kontrollerer prosessen i og med at det er han eller hun som stiller spørsmål og følger opp svar.⁶⁸ Dette er viktig for meg fordi jeg ønsker å få relativt konkrete svar på forskningsspørsmålene mine.

Vi må også huske at temaet i min oppgave omhandler mennesket og menneskets forståelse av seg selv. Da vil det også være fruktbart å *samtale* med mennesker. For å få mest mulig ut av forskningsspørsmålene jeg stiller, vil det være naturlig med intervju.

3.2.3 Intervjuets setting og gjennomføring

Intervjuene foregikk på et grupperom ved skolen jeg fikk tillatelse til å gjøre mine undersøkelser ved. Rommet var lyst og lett. Det stod noen stoler ved et bord, og stolene stod ikke vendt direkte mot hverandre. I stedet valgte jeg å plassere meg selv «på siden» av eleven, for ikke å «stirre eleven i senk».

Gjennomføringen og strukturen av selve intervjuet ønsket jeg som sagt å holde til en semi-strukturert intervju prosess. Jeg ville prøve å holde det til en normal samtale så langt det lot seg

⁶⁷ Johannessen m.fl. 2010: 137-139

⁶⁸ Johannessen m.fl. 2010: 135

gjøre. Ønsket mitt var at det ikke skulle bli som et politiavhør, men snarere som en god samtale. Det skulle imidlertid vise seg at svarene elevene ga ikke ble som forventet (se punkt 3.3, s. 30).

3.2.4 En-til-en-intervju eller to-til-en-intervju?

I løpet av observasjonsperioden min i disse to 7.-klassene, merket jeg meg at denne aldersgruppen befant seg i en periode av livet der veldig mye kan være «pinlig og flaut». For noen elever, kanskje spesielt jentene, var det flaut å rekke opp hånda for å si noe i timen. Dermed slo det meg at det fort kan bli lite å hente av informasjon ved at intervjusituasjonen består av kun meg og én elev. En mulig løsning på problemet kunne da være å intervju *to* elever av gangen, slik at stemningen ikke blir for spent, og at den da snarere ble «løs» og ledig. Ved å plukke ut to og to elever ved hjelp av faglærer, antok jeg at dette ville det føre til at intervjuprosessen og innsamling av data kom til å foregå på en grei og ryddig måte. Eleven kunne støtte seg på sin medelev under intervjuet, og en baktanke var at de to kan kanskje også kunne diskutere med hverandre. I punkt 3.3 diskuterer jeg noen metodiske merknader om gruppeintervju i lys av mine erfaringer.

3.2.5 Bearbeiding av intervjuer

Jeg tok opp intervjuene ved å bruke laptopen min. I tillegg valgte jeg å ta opp på mobiltelefonen min tilfelle laptopen skulle få problemer. Etter intervjuene hørte jeg gjennom opptakene og transkriberte dette i skriveprogrammet Microsoft Word. Deretter brukte jeg transkriberingsprogrammet *Atlas.ti* til å kode intervjuene, og kategorisere sitater inn i ulike kategorier, som for eksempel «henvisning til fotballverdenen» (punkt 4.1.1). Dette dataprogrammet var til stor nytte, og det gjorde det enkelt å finne igjen sitater som jeg ønsket å bruke i analysedelen.

3.2.6 Analyse, tolkning og diskusjon

Jeg ønsker å gjøre leseren oppmerksom på at jeg har valgt å ha analyse, tolking og diskusjon under samme hovedkapittel (kapittel 4). Dette har jeg allerede grunnlagt i punkt 1.6 (s. 13), men

jeg ønsker likevel å utdype dette. I første delen av analysen, nærmere bestemt under punkt 4.1, vil det i hovedsak dreie seg om presentasjon av materiale, samt noe analysering og tolkning. Under punkt 4.2 vil analyse, tolkning og diskusjon fremtre i større grad.

3.3 Tanker om informantenes svar i lys av intervjurammene

Rammene for et intervju kan ofte – og vil ofte – påvirke informantenes svar. Som vi skal se, svarte mange av guttene i form av fotball. Enten jeg stilte spørsmål om for eksempel valg eller om egoisme, endte vi opp i fotballverdenen. Hvorfor skjedde dette? Er det fordi jeg som intervjuer er i 20-årene og at disse guttene dermed «oversatte» sine svar til «fotballsk»? Hadde de svart på samme måte, og dermed relatert alle sine svar til fotball, hvis intervjueren hadde vært en 50 år gammel dame? Jeg vil hevde at svarene ville vært i fotballens verden også da, og at ungdommer i dag, særlig gutter, ønsker å relatere seg til nettopp fotball, enten det er en mann i 20-årene eller en kvinne i 50-årene som stiller spørsmålene. Grunnen til at jeg vil hevde dette, er at disse guttene er i et «fotballinfisert» miljø. Dette vil bli diskutert nærmere senere i avhandlingen.

Et annet poeng jeg vil ta opp her, er at intervjuene med guttene tydelig bærer et «konkurranspreg» når det gjelder å henvise til fotball. Det kunne virke som at jo mer en henga seg til fotball, jo mer status og anerkjennelse fikk man. Altså var *settingen* for intervjuet og sammensetningen av informanter medvirkende for hvordan disse guttene svarte. Dette kommer vi til å se i punkt 4.1.1.

Jeg gikk til intervjuene med forventninger om svar, men jeg fikk stadige «aha-opplevelser» da elevene kom med sine refleksjoner. Dette sier jeg også noe om i punkt 4.2.3. Kort fortalt hadde jeg gjort meg opp noen tanker om hva jeg ville få som svar under intervjuene. Dette skjedde ikke. 7.-klassingene svarte på en måte (hverdagslig, som vi skal se senere) som jeg ikke hadde forutsett, og dermed måtte jeg vurdere om det var mine spørsmål som var feil, eller om det var informantene som svarte «feil». Jeg kom fram til at ingen av delene er feil. Det som var feil, var mine *forventninger* til svarene. Denne prosessen viste seg fruktbar i den senere analysen.

4 ANALYSE, TOLKNING OG DISKUSJON

Vi er nå over i analysedelen av denne avhandlingen. Den består av presentasjon og analyse av informantenes svar under intervjuene. Jeg vil imidlertid gjøre klart at punkt 4.1.6 skiller seg fra de andre punktene under 4.1, ettersom 4.1.6 går mer i dybden på en enkeltinformant som jeg mener vi kan hente ut svært interessante aspekter fra. De andre punktene i 4.1 er en mer generell «oversikt» over de ulike grupperingene av elever som jeg intervjuet.

Jeg vil gjøre oppmerksom på at jeg i dette kapittelet velger å inkludere både analyse, tolkning og diskusjon. Dette gjør jeg fordi jeg mener det er mest hensiktsmessig for min måte å arbeide på, og for avhandlingen i sin helhet. Nærmere bestemt gir det en bedre kjennskap til min arbeidsprosess, og dermed en bedre gjennomsiktighet til oppgaven. Et annet moment leseren må være klar over, er at en del materiale ikke vil bli tolket og diskutert, men kun presentert. Det er flere grunner til dette. Det handler om bruk av plass og tid. I tillegg handler det om viktigheten av at leseren får et tydeligere inntrykk av hvordan disse elevene har svart, og *hva* de har svart. Det gir både leseren og meg et tydeligere helhetsinntrykk. Jeg vil også nevne at det nærmest alt av materiale vil bli presentert under punkt 4.1, og at det meste av diskusjonen vil bli gjort under punkt 4.2.

4.1 Analyse, noen tolkninger og smaken av noen diskusjoner

I dette punktet ønsker jeg å gi noen analyser av noen intervjusvar som kan være med på å besvare min problemstilling og mitt forskningsspørsmål. Grunnen til at jeg har valgt ut disse intervjusvarene, er at det er aspekter av for eksempel hverdagslighet. Det kommer også fram meninger som enten går igjen blant flere informanter. I tillegg berører enkelte intervjusvar både teorien og forskningsspørsmålene mine.

Vi må huske at mine informanter er 7.-klassinger, og dermed er 12-13 år gamle. Det betyr at de står på terskelen til forandringer når det gjelder skole og miljø, og det betyr at de står på terskelen til tenåringstiden hvor pubertet og utvikling av tanker og følelser hører med. Dette er viktig å ha i bakhodet når vi ser på informantenes svar og sitater.

Det første vi skal se på, er noe som er felles for de fleste av guttene – ja, faktisk for alle guttene jeg intervjuet.

4.1.1 Fotballens makt – «den postmoderne gutten»

Intervjuer: *Hva går det i på fritida?*

Simen: *Fotball.*

Mikkel: *Fotball.*

Morten: *Fotball.*

Jeg vil lansere uttrykket «den postmoderne gutten». I løpet av mine intervjuer ble jeg raskt klar over at guttene stadig tok opp temaet fotball. De henviste til fotballverdenen uavhengig av hva slags tema vi egentlig befant oss innenfor under intervjuene. Det som slår meg, er teorien om at postmoderniteten kan skilles fra moderniteten og førmoderniteten på grunn av at «limet» i samfunnet er borte. Hvis samfunnets lim er borte, kan dette også ha konsekvenser for individets *integrerende fortelling*. For vil individets lim – det som holder individets hverdag «sammen» – også være borte? Vil da fotballen fungere som en integrerende fortelling i individenes identitetsarbeid? Dette skal vi også se på i punkt 4.2. Et eksempel på hvordan fotballverdenen preger en 12-åring, kan vi ser her:

Intervjuer: *Er det noen som har gjort noen viktige valg?*

Simen: *Jeg tru'kke akkurat jeg har gjort noen veldig viktige valg, det eneste.. eller litt sånn store valg for meg, var da jeg gikk over til å spille på Kvisten I.L. i stedet for Slettjordet.*

Svaret ovenfor kom etter at jeg og informantene hadde snakket om viktige valg, og om hvordan valg kan vise hvem vi er. I denne delen av dette intervjuet følte jeg at jeg hadde klart å ta Simen, Mikkel og Morten med ned på et «dypt plan». Da jeg ventet på et «dypt» svar, sa Mikkel altså at det å bytte fotballag fra Slettjordet til Kvisten I.L. var et av de største valgene han har tatt i livet. Dette med «dype» spørsmål og svar, vil vi se mer til i punkt 4.1.2, samt en diskusjon om «dyphet» i punkt 4.2.3.

Hvis vi skal gå videre med et annet eksempel på fotballens sentrale stilling i guttemiljøet i denne 7.-klassen, kan vi se på følgende utdrag fra et intervju. Foranledningen for denne delen av

intervjuet, var samtale om at elevene hadde fått i oppgave å tegne sitt *våpenskjold* i en RLE-time. Læreren hadde forklart at byer og fylker har sine kommune- og fylkesvåpen, og at dette er noe som viser litt hva en kan finne i disse kommunene og fylkene. Dermed skulle altså eleven vise hva en kan finne *i seg*. Læreren påpekte også at elevene skulle få fram *hvem* de var, eller som jeg vil si: sin *identitet*. (Dette skulle vise seg å by på visse utfordringer, som vi skal se i punkt 4.1.4).

Intervjuer: *Våpenskjoldene skulle vise litt av hvem dere er. Hva tegna dere?*

Morten: *Jeg tror jeg skulle tegne meg sjæl når jeg står på twintip og sparka fotball.*

Intervjuer: *Simen a?*

Simen: *Jeg tror jeg bare tegna en fyr som sparka fotball.. Jeg vet ikke, det var så vanskelig oppgave. Jeg bare måtte på en måte finne på noe. Jeg syns det var vanskelig. Jeg kunne kanskje forklart det..*

Intervjuer: *Mikkel da?*

Mikkel: *Jeg tegna masse fotballer og LFC [Liverpool Football Club] i midten, og masse sånn forskjellige små ting.*

Intervjuer: *Hvorfor tegna dere fotball?*

Simen: *Jeg vet ikke, jeg elsker å spille fotball, det er kanskje det beste jeg vet.*

Mikkel: *Ja, samme med meg. Det er liksom.. du får på en måte sug i magen. Det er så deilig å liksom se på fotball syns jeg.*

Intervjuer: *Er det en måte å ha det bra på?*

Mikkel: *Du slapper av.. og har det gøy.*

Simen: *Det er litt gøy, men noen ganger på treninga da.. Vi har jo noen som er litt annerledes da, noen som heter Andreas og Petter og de. Og da føler du liksom at du må prestere, men det er bare trening.*

Mikkel: *De viser når vi gjør det dårlig, men vi viser ikke når de gjør det dårlig. Da bare sier vi "det går neste gang". De tar av seg drakta og kaster'n liksom.*

Både Morten, Simen og Mikkel tegnet fotball. I samtalen ovenfor ser vi altså at disse guttene snakker om fotball når det faktisk er *identitet* som er tema. Hvorfor det? Jeg vil komme med en tolkning av dette. Hvis vi tar utgangspunktet i at barn og ungdom – kanskje spesielt i denne alderen – et behov for tilhørighet og å bli akseptert⁶⁹. En naturlig måte å bli akseptert på i dette miljøet, er å hengi seg til fotball. Hvis man ikke «bekjenner» seg til fotball, risikerer man antageligvis å stå litt utenfor resten av «gjengen». Dermed kan vi si at fotball blir «limet» i dette miljøet, og i deres hverdag. Min påstand er altså at fotball er mer enn bare fotball, og omslutter flere andre sosiale sfærer for disse guttene. Det blir en form for *primær sosial fortelling*, slik den franske sosiologen Emile Durkheim mente religion utgjorde i førmoderniteten⁷⁰.

⁶⁹ http://snl.no/Abraham_Maslow

⁷⁰ Lindbekk 1993: 68-69

En pekepinn på hvor seriøst en 12-13-åring i dette miljøet tar fotballen, fikk jeg raskt svar på av Sondre. Da jeg spurte om han følte han måtte forandre seg når han var hjemme ved middagsbordet til forskjell fra en annen plass, svarte han dette:

***Sondre:** Ja, jeg er jo kanskje mye mer seriøs på fotballtrening. Jeg kan vel tulle og liksom...gjøre litt sånt hjemme, men ikke på fotballtrening.*

Sondre er altså tilsynelatende mer *seriøs* på fotballtrening enn hjemme. Fotballtreningen er tydeligvis blodig alvor. Det er et sted der tull og tøys ikke hører hjemme! Det kan også være andre grunner til dette, som hvis for eksempel foreldre og trenere rundt dette fotballaget stiller strenge krav.

Også spørsmål om at samfunnet i dag er individualistisk og at mennesker i Norge og Europa er mer egoistisk enn før, endte naturlig nok i fotballens verden. Grunnen til at jeg tok opp dette, var ut ifra Krogseths tanker om at postmoderniteten kjennetegnes av blant annet individualisme.

***Intervjuer:** Mennesket i dagens samfunn tenker bare på seg selv. Stemmer det?*

***Morten:** Nei..*

***Simen:** Jeg tror det er noen som tenker litt sånn..*

***Mikkel:** Det er jo mange som tenker sånn. Jeg føler i hvert fall ikke at jeg gjør det. For eksempel han Ronaldo, han gjør det. Han sa jo at han ikke var fornøyd med 2,3 millioner i uka.*

***Intervjuer:** Sier det litt om han?*

***Mikkel:** Det sier at han er.. han er..*

***Intervjuer:** Hva er viktigst i livet hans da?*

***Simen:** Penger.*

***Mikkel:** Status. Han er jo sur, for han ble ikke kåret til verdens beste.*

Litt senere i intervjuet stilte jeg et spørsmål innenfor samme tema som det vi nettopp så:

***Intervjuer:** Tenker man først og fremst på seg sjøl liksom?*

***Simen:** Ikke akkurat, kanskje ikke alltid.*

***Mikkel:** Fotball da, det er jo et lagspill.. Da tenker man på andre og.*

Altså ble det en utfordring å holde samtalen utenfor fotballens grenser. Etter hvert som jeg intervjuet forskjellige gutter, innså jeg at fotballen nødvendigvis måtte oppta den plassen den «gjorde krav på», for jeg vil hevde at *noe skjedde* idet informanten henviste til fotball.

Men hva er det egentlig som skjer når elevene relaterer hele sitt liv og virke til fotball? I det som følger skal jeg forfølge en mulig tolkning; for disse guttene er det å hengi seg til fotball å

plasserer seg innenfor noe. Det var en form for *handling*. En mulig teori kan være at menneskets behov for å være en del av noe større kommer til syne her. Idet en referer til fotballverdenen, sier man samtidig at «jeg er i gjengen». Samtidig skjer det noe i praksis. Her har vi to eksempler:

Eksempel A:

Intervjuer: Men hvem er Mikkel?

Mikkel: Jeg er eh.. en som liker å være i aktivitet, og være med venner og trene fotball mye.

Intervjuer: For fire år siden da? Var du den samme da?

Morten: Nei.

Mikkel: Nei

Intervjuer: Hva er forskjellen?

Mikkel: Det var ikke så mye treninger, jeg hadde mer fritid. Nå har det blitt litt mer seriøst. Nå har jeg begynt å satse mer.

Intervjuer: Morten da?

Morten: Ja, for eksempel på treninga da, før da jeg gikk i tredje klasse og sånn, så ville ikke jeg gå på fotballtrening, eller da ville ikke jeg på trening siden jeg gadd ikke, men jeg ble jo tvunget til det da på en måte, og da sa jo jeg atte... at jeg ville ha en fridag i måneden på grunn av at Sondre fikk lov til det. Siden han hadde sånn der atte... at det var en gang i måneden han ikke trengte å gå på fotballtrening.

Eksempel B:

Intervjuer: Men tror du at du har noe av identiteten din med deg hele livet?

Simen: Jeg tror jeg har noe med meg hele livet.

Morten: Jeg tror jeg fortsatt har lyst til å trene [fotball] liksom.

Mikkel: Jeg håper jeg har tatt litt steget opp [i fotball], (**Morten:** Ja, jeg og!) og at jeg ikke har blitt sånn sofa... sofagris. Jeg er ikke det da.

De plasserer seg innenfor noe som er akseptert av de jevnaldrende i dette miljøet. I eksempel A ser vi at jeg stiller spørsmål om informantene føler seg annerledes nå enn for fire år siden. En ville kanskje ventet et svar som gikk på det kognitive eller sosiale aspektet (som for eksempel «Jeg har mer kunnskap nå enn for fire år siden», «Jeg har flere meninger og bestemmer mer nå enn for fire år siden» eller «Mamma og pappa bestemte mer»), men svaret her ble at det «ikke var så mange treninger» på den tiden. Dette er interessant, fordi vi igjen ser hva slags rolle fotball har for Mikkel. I den andre situasjonen vi ser over (eksempel B), skjedde det noe som kun delvis kan leses ut ifra svarene, men noe jeg som intervjuer kunne merke meg i en enda tydeligere grad. Jeg noterte meg følgende: Mikkel svarte umiddelbart etter at Morten hadde fortalt at han trodde «han fortsatt har lyst til å trene [fotball]». Rett etter Mortens svar kunne jeg se på Mikkels iver etter å bli med på samme tema, men Mikkel ønsket å ta det enda lengre: Han ønsker å «ta steget opp». Morten merket seg dette, og sa klart og tydelig «Ja, jeg og!» som en umiddelbar respons på Mikkel. Dermed kan vi nesten ane en form for *konkurranse*. Det er

om å gjøre å hengi seg så mye som mulig til nettopp fotball. Det som dermed skjer i praksis, er denne «konkurransen» om å vise de andre guttene at «jeg er mest ivrig». Jeg må imidlertid ta et lite metodisk sidesprang her. Dynamikken i et gruppeintervju blir ofte satt ettersom hvem det er som deltar. I dette tilfellet var det tre gutter som tydeligvis la mye av sin tid og interesse på fotball. Dermed kan dette forklare denne «konkurransen», som jeg også omtalte i punkt 3.3 (s. 30).

Vi har i dette punktet sett hvordan guttene hengir seg selv til fotballverdenen, og senere i analysen vil jeg ta opp en diskusjon om fotballens rolle i lys av teoretikerne jeg har valgt å ta med i kapittel 2. Likevel vil jeg allerede hevde at fotball er eller kan være en del av *hverdagen* for en 12-13-åring i mitt forskningsfelt. Dette fører oss over til neste punkt.

4.1.2 7.-klassingers hverdagsliggjøring av store spørsmål

Som sagt var det stor oppslutning om fotball blant guttene i 7.-klassen på denne skolen. Dette er altså en stor del av deres liv og *hverdag*.

Intervjuprosessen var intet annet enn en normal form for forskningsintervju. Etter en liten introduksjon av mitt prosjekt og hva jeg ønsket å snakke om, fulgte noen introduksjonsspørsmål hvor informanten kunne fortelle litt om seg selv og hva han eller hun likte å gjøre på fritiden etc. Videre nådde vi til spørsmål som jeg vurderte som «dypere» perspektiv på vår identitet. Når jeg sier «dypere», mener jeg «mer reflektert». Jeg oppdaget at de aller fleste elevene hadde en stor tendens til å vri sine svar over på det hverdagslige plan. Jeg kaller det en *hverdagsliggjøring av store spørsmål*. Hva grunnen til denne hverdagsliggjøring kan være, vil jeg komme tilbake til. Da vil jeg også trekke inn Krogseths tanker om identitetsproblematikk, særlig tanken om *koherens* for individets identitet. Men nå skal vi altså holde oss til *hverdagsliggjøring*.

Vi kan se på noen ulike svar fra noen informanter når det gjelder denne hverdagsliggjøringen. Jeg intervjuet Sondre og Halvor, og vi var kommet til den delen av intervjuet hvor vi skulle snakke om viktige valg, og særlig valg som har noe å si for hvem vi er. Sondre svarte følgende da jeg spurte om hva et godt valg kan være:

Intervjuer: Hva er et godt valg, Sondre?

Sondre: Nei det er vel.. Det første jeg tenker på da er for eksempel hvis du skal gå til noen venner og begynne å røyke, eller gå til noen andre venner å være... fri. Da synes jeg det beste valget er å ikke røyke. Men eh... Det største valget jeg kanskje har tatt det var for litt siden når vi var i akebakken, for da var det liksom... bestevennen min pluss noen andre var liksom ute..utestengt fra en annen, en annen med flere av vennene mine, men ikke like god som han. Så da måtte jeg liksom velge hvem av de jeg skulle gå til. Og det var litt vanskelig. [...] Jeg gikk til de da som var flest da, for jeg visste at han bestevennen min kom til å tilgi meg liksom uansett, men de andre var liksom bare kule liksom. Da kunne jeg liksom være litt sånn halvkul da, også kunne jeg heller gå tilbake til han...

Halvor svarte i samme intervju på spørsmålet «Kan du fortelle om et viktig valg du har gjort i livet ditt?»

Intervjuer: Har du et eksempel på et viktig valg?

Halvor: Ehm.. Når jeg har vært mindre og lekt sånn.. ja, om jeg skal i den hytta eller i den hytta.

Sondre er, som vi kan se, en utadvendt og snakkesalig gutt. Når jeg stiller spørsmålet om hva et godt valg er, forteller like greit Sondre om en hel episode som skjedde da han lekte med noen venner. Sondre måtte velge hvem han skulle leke med. Han valgte å leke med «de kule». Halvors svar på et stort valg han har tatt i løpet av livet, viser – som Sondres svar – at barn «hopper over» til hverdagen når vi skal snakke om noe som egentlig berører oss på et dypere plan. Både Sondre og Halvor tenker over til hverdag og lek.

Intervjuer: Ja, skjønner.. Har du et eksempel på et valg, Mette?

Mette: Ehhh... jaa... ehm.. da eller.. ehh.. i fjor rett etter sommeren, så kjente at jeg måtte velge mellom å drive med hest eller å være bestevenn med Kristin. Og da.. valgte jeg bort Kristin.

Intervjuer: Du valgte bort Kristin rett og slett.

Mette: Ja, vi hadde krangla litt i det siste så...

Dette svaret vekket interesse hos meg. Mette måtte av en eller annen grunn ta et valg om å være bestevenn med Kristin eller drive med hest. En skulle tro at en kunne velge begge deler. Mette valgte altså bort sin bestevenninne. Vi ser altså at mine informanter har en tendens til å gjøre «dype» tanker og refleksjoner om til noe de faktisk kan få grep på; nemlig hverdagen.

Samme Mette som lar sitt liv fylles med hestepassing, har også et annet problem.

Intervjuer: Er det noen situasjoner det er vanskelig å være Mette i?

Mette: Ehh.. ja.. Mmm.. Fordi farmor, hun kan 'ke fordra at jeg driver med hest, og jeg er veldig glad i farmor. Så det er litt vanskelig.

Igjen var jeg ute etter et svar på et litt «dypere» plan enn det Mette ga. Likevel stopper vi litt opp her for å se hvordan hverdagsliggjøringen av store spørsmål gjør seg gjeldende. Mette bryr seg om at farmor ikke liker at Mette har hest som interessefelt (ifølge Mette selv). Her forventet jeg kanskje et svar i retning av at det er vanskelig å være seg selv når man må være en annen enn seg selv for å bli akseptert eller lignende.

Intervjuer: Er det forskjell på hvem man er når man er i to ulike settinger? Når du er for eksempel på skolen og når du er med familien..

Mette: Hvordan det er å være meg da..?

Intervjuer: M-m.

Mette: Ikke særlig sosialt egentlig. For mamma og pappa har fått det for seg at de skal trene hele tida. Pappa trener seks eller syv ganger i uka. Også isbader han.

Igjen får vi et svar fra Mette som rett og slett forklarer hverdagen hennes. Igjen er jeg ute etter et svar som går på hennes tanker, følelser og refleksjoner. I stedet kommer det et svar med en beskrivelse av hennes hverdag. Altså svarer Mette veldig konkret på spørsmålet mitt, til tross for at jeg i alle intervjuer gjorde klart at vi må prøve å tenke på et dypere plan.

Dette ble en «aha-opplevelse» for meg (se punkt 3.3, s. 30). Mette var ei av de første som ble intervjuet. Dermed overrasket hun meg med alle hennes hverdags-svar. Lite ante jeg om at denne «hverdagslige» måten å forholde seg til virkeligheten på skulle prege de alle fleste av informantenes svar.

4.1.3 En oppsummering av generelle uttrykk – uproblematisk identitet. Hvorfor?

Et annet moment jeg oppdaget ganske tidlig – kanskje i løpet av de to første intervjuene – var at identitet og identitetsproblemer stort sett er uproblematisk for 7.-klassingene jeg intervjuet. Som nevnt er jeg ute etter å finne et helhetlig inntrykk av dette miljøet – eller klassen. Jeg velger også å ha med dette avsnittet akkurat her i avhandlingen fordi dette også er en fruktbar «hale» for de to foregående avsnittene (4.1.1 og 4.1.2)

I intervjuutdraget under ser vi refleksjoner hos noen gutter rundt med identitet og identitetsproblemer.

Intervjuer: Jaja.. det er ikke så lett å snakke om sånne ting. I hvert fall hvis man ikke har tenkt så mye på det.

Mikkel: *Jeg har tenkt på at jeg burde tenkt på hvem jeg var, men jeg har liksom ikke gjort det.*

Simen: *Jeg synes det er veldig vanskelige spørsmål på en måte...*

Mikkel: *Jeg vet hvem jeg er og jeg vet hva jeg står for liksom.*

Mikkel, som er en reflektert og utadvendt gutt, sier rett ut at han «burde tenkt på hvem han var». Dette finner jeg interessant. Hvorfor burde han tenke over hvem han var? Hva fikk han til å tenke at han burde tenke på dette? Eller hvis vi snur på spørsmålet: Hvorfor har han ikke tenkt på dette? Et mulig svar på dette komme Mikkel med selv:

Intervjuer: *Har dere tenkt over hvem dere er?*

Morten: *Det har jeg ikke tenkt over sånn helt ennå.*

Mikkel: *Jeg føler ikke at jeg har trengt det på en måte. Trengt og trengt.. det var helt feil.*

Intervjuer: *Mener du da at dere er litt for unge for å ha tenkt på de tingene der?*

Mikkel: *Jeg synes det. Liksom.. det er jo ikke så mye.. liksom store valg når man går på barneskolen. Jeg ha'kke tenkt over det.*

Altså ser vi at både Morten og Mikkel indikerer at de ikke har tenkt over det enda. Hvordan kan jeg som forsker, og andre, bruke Mikkels svar? Mikkel presenterer en måte å forholde seg til identitet på, som lærere – og andre som forholder seg til 7.-klassinger og andre skoleelever – kan ha i bakhodet i sine yrker. Sondre – som vi møtte i punkt 4.1.1 (s. 32) – har også noen svar som underbygger nettopp at hans tanker rundt identitet er uproblematiske:

Intervjuer: *Er det sånn at man bare flyter over fra å være en person til en annen? Går det av seg selv, eller må man jobbe for det?*

Sondre: *Jeg tenker ikke noe over det. Jeg tenker bare at jeg vil bli likt av alle, og da gjør jeg liksom bare sånn som man vil at jeg skal gjøre. Og det synes jeg egentlig er helt greit.*

Intervjuer: *Du trives med det?*

Sondre: *Ja.*

Sondre trenger ikke å fokusere noe ytterligere på hvor han befinner seg og hvem han befinner seg med. Likevel sa han i punkt 4.1.1 at han blir mer seriøs på fotballtrening. Men dette går – som vi så ovenfor – imidlertid av seg selv, og Sondre trives med dette.

Intervjuer: *Åssen er det å være Sondre a?*

Sondre: *Jeg synes det er ganske deilig å være meg, jeg!*

Intervjuer: *Du synes det er ganske deilig?*

Sondre: *Ja!*

Intervjuer: *Ja?*

Sondre: *Jeg er ganske fornøyd med egentlig alt, det er noen ting som jeg kanskje kunne sagt litt på, men stort sett så er jeg ganske fornøyd med meg sjæl.*

Sondre synes altså at det er «ganske deilig» å være seg selv. Han trives med å tilpasse seg etter hvem han er med og hvor han er. Senere diskuterer jeg dette i lys av Krogseth og Jacobsen. I intervju-sitatene på forrige side, kan vi også finne spor av Paul Otto Brunstad som jeg nevnte i innledningen. Vi ser altså spor av en «kameleonsk væremåte» hos Sondre.

Vi så tidligere at Mikkel ikke hadde tenkt så mye over hvem han er. Da jeg spurte om han følte seg for ung til å ha tenkt over dette, svarte han at man ikke tar store valg når man går på barneskolen. Det er flere enn Mikkel som poengterer dette med at man er for ung til å ha tenkt over slike spørsmål. Dermed hevder jeg at vi ikke kan snakke om identitetsproblemer hos mine informanter i den forstand som Otto Krogseth gjør. Det var få informanter som ga uttrykk for å ha reflektert over dette, noe jeg kommer tilbake til.

Intervjuer: Har du gjort noen viktige valg i livet?

Siri: Egentlig ikke.

Intervjuer: Grete da?

Grete: Nei, ikke noe sånn jeg kommer på nå.

Intervjuer: Føler dere at dere er for unge til å komme opp i situasjoner der hvor dere må ta viktige valg?

Grete: Ja.

Siri og Grete var to jenter det var vanskelig å få til å prate. Dermed måtte jeg hente ut informasjon fra disse to via å bruke en del ja-nei-spørsmål. Dette er allikevel like «fullverdige» svar, akkurat som alle andre svar jeg fikk fra de andre informantene. Vi ser her at identitetsdannelse og identitetsproblemer ikke fremstår som noe problem fra disse to jentene, de mener de er *for unge* til å ha tenkt gjennom slike spørsmål.

En pekepinn på at noe derimot kanskje er i ferd med å skje for enkelte av informantene kan vi se i sitatet nedenfor. Spørsmålene om hvem vi er, hvorfor vi er den vi er, og hva som er meningen med livet ser ut til å kunne melde sin ankomst for Sondre, som vi tidligere så var veldig fornøyd med livet:

Intervjuer: Dere snakker mye om venner. Det er tydeligvis en veldig viktig ting, kanskje i deres alder. Føler dere at dere er i en spesiell alder? Er dette en spesiell periode i livet?

Sondre: Hmm... Ja, det er vel da vi virkelig begynner å vokse føler jeg. Eller utvikling da.

Halvor: Ehm.. det er eh.. En begynner utviklingen, sånn som Sondre sa.

Intervjuer: Vi utvikler kroppen vår i den alderen i alle fall, men er det noe mer vi utvikler?

Sondre: Jeg har fått veldig utvikla følelser i hvert fall. Mye mer følelser for ting som ikke jeg brydde meg så mye om før.

Intervjuer: Er det fordi du er blitt eldre eller?

Sondre: *Jeg vet ikke om jeg har blitt mer seriøs eller hva det er, eller at jeg tenker mer. For jeg føler i hvert fall at jeg tenker veldig mye.*

Intervjuer: *Hva er du tenker mer på som du ikke har tenkt på før?*

Sondre: *Mmm.. vet ikke... Det er litt sånn.. hva er meninga med livet?*

Altså kan vi se at Sondre er både tilfreds med livet og omstendighetene, men likevel har han begynt å «tenke mer». Vi kan ane at det i alle fall dukker opp noen spørsmål hos enkelte av informantene i løpet av tiden fremover.

Noen flere eksempler på at de aller fleste informantene ser på sin identitet som uproblematisk ser vi her:

Intervjuer: *Mange mener at det er en identitetskrise. Har det hendt at dere har følt dere så forvirret at dere ikke vet hvem dere er?*

Halvor: *Nei, jeg har vel egentlig ikke det.*

Sondre: *Ikke så ille, men av og til litt kanskje? Men det har aldri vært noen krise.*

...

Halvor: *Jeg vet i grunn hvem jeg er hele tida.*

Sondre: *Jeg forandrer meg hele tida. Det kommer veldig an på hvem jeg er med, men det er ganske greit egentlig.*

Nok en gang havner Sondre i Paul Otto Brunstads tanker om den «kameleonske væremåten», siden har sier at han forandrer seg ettersom hvem han er med.

Vi har nå sett at barna har en noenlunde «avslappende» holdning til identitet, og at barna selv mener at de er for unge til den type tenking. Av denne grunnen er identitet altså ikke et problem for majoriteten av denne elevgruppen. Likevel er det interessant å se at de synes det er en utfordring å uttrykke hvem de egentlig er. Det skal vi ta opp i neste punkt.

4.1.4 Elevenes problemer med å uttrykke sin identitet

Jeg inkluderer et lite punkt som gjelder elevenes problemer med å uttrykke sin identitet. Det gjør jeg på grunn av at jeg ønsker kort å vise et riss av hva og hvordan barna tenkte. Dette baserer seg i hovedsak på observasjon som ble gjort i noen RLE-timer disse 7.-klassene, samt enkelte svar fra intervjuene. Opplegget i timene var – som tidligere nevnt – at elevene skulle tegne hvert sitt *våpenskjold*. Dette var for at elevene selv skulle reflektere over *hvem* de er. Våpenskjoldet

skulle inneholde momenter som skulle vise andre hvem eleven er, hva eleven står for og hva som er *viktig* for eleven, helst ikke hva eleven gjorde på fritiden sin og lignende.

De fleste elevene tegnet noe som viste de hadde et positivt syn på livet. For eksempel hjerter, smil og sol. Men før de kom så langt, spurte de aller fleste elevene «Hva skal jeg tegne?», eller så sa de litt klagende «Jeg vet ikke hva jeg skal tegne...». Enkelte elever satt en hel skoletime uten å tegne noe som helst fordi de ikke kom på hva som beskrev dem, hva de synes var viktig, eller hva som kunne si noe om livet deres. Andre, spesielt guttene, tok tak i det *hverdagslige*. Dette har vi allerede vært inne på. De tegnet fotball og andre fritidsaktiviteter. Jeg tenkte i mitt stille sinn: «De fleste tegner hverdagen sin. Men hva er *viktig* for disse elevene? Hvis de hadde blitt nektet å tegne fotball, hva hadde de da tegnet?» Jeg spurte litt rundt i klassen når jeg gikk for å se på hva de tegnet. Ei jente tegnet en firkløver. Jeg spurte hva det skulle være, og hvorfor hun tegnet det. Da svarte hun: «Lykke vel! Lykke er viktig.» Men det jeg altså satt igjen med etter timene med tegning av våpenskjold, var all usikkerheten hos elevene. Om de så tegnet noe, visket de det ut igjen og begynte på nytt. Jeg tok en liten stikkprøve hos enkelte elever og spurte kort «Var dette vanskelig?». Alle jeg spurte svarte ja på spørsmålet. Et annet inntrykk jeg satt igjen med, var at tegningene viste *hverdagen* til barna. Men oppsummert er det et paradoks: Det meste tyder på at barna har få eller ingen problemer med sin identitet (jf. punkt 4.1.3, s. 38), men allikevel sliter de med å uttrykke *hvem* de virkelig er.

Hvorfor all denne usikkerheten? Hvorfor er dette vanskelig? Er dette et tegn på identitetsproblemer? Igjen må vi innta tanken om at barn og unge i 12-13-årsalderen ikke har vært i situasjoner der disse spørsmålene har kommet opp. Mange møtte det faktisk for første gang i denne sammenhengen. Otto Krogseth ville kanskje tenkt at dette er et tegn på en identitetsforvirring, og at dette er typisk for postmoderniteten. Jeg vil derimot hevde at dette kan grunngis så enkelt ved å si at elevene ikke har beveget seg innenfor disse tankerammene så langt i livene deres. Og om de har vært der, så har de forlatt disse tankene relativt fort. Enkelte tilfeller hvor Krogseth har et poeng finnes nok, og et av de poengene skal vi se i punkt 4.1.6 (s. 48).

4.1.5 Elevenes tanker om identitetsressurser

Intervjuer: Reklame bestemmer ingenting?

Sondre: Ja, jeg har aldri tenkt at jeg skal bli «sånn» liksom..

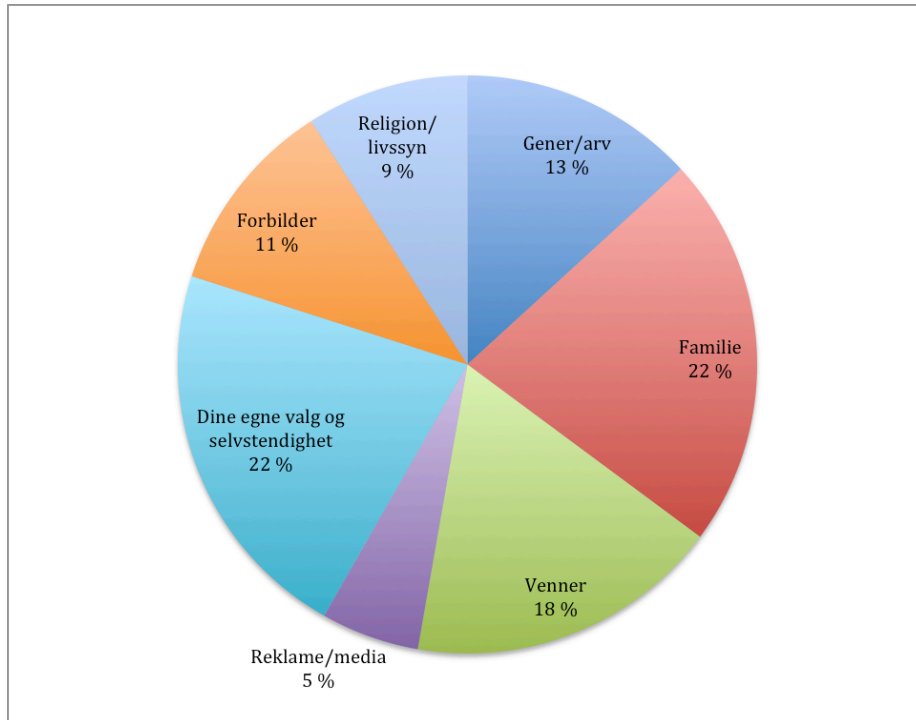
Et av mine forskningsspørsmål var så «enkelt» som «Hvem og hva definerer en 7.-klassings identitet?». Det kan diskuteres og analyseres opp og ned rundt dette spørsmålet. Jeg ønsket å finne ut ganske konkret hva og hvem elevene selv mener bestemmer hvem de er, ikke hva som kanskje faktisk gjør det. For mitt prosjekt ville det vært mer krevende med tanke på både tid og ressurser.

Underveis i intervjuet ville jeg at barna skulle rangere hva som bestemmer hvem de er fra høyest til lavest med følgende alternativer:

- Gener/arv
- Familie
- Venner
- Reklame/media
- Dine egne valg og meninger
- Forbilder (både nære kjente og «fjerne» idoler)
- Religion/livssyn

I henhold til Krogseths tanker ut ifra Gergen (som vi så), vil det altså i et postmoderne samfunn ikke være uvanlig at medier og informasjonsteknologi er med på å danne vår identitet. Dermed var også litt av baktanken med «eksperimentet» mitt å se *hvor* på lista barna la «reklame/media»-lappen, og samtidig se hva elevene la som viktigst for defineringen av sin egen identitet. Jeg har også plukket ut ulike sitater som kan vise interessante aspekter ved dette.

De fikk altså syv lapper med hver av disse ordene på. For å få en enklest mulig oversikt over hva som virkelig gjorde seg gjeldene totalt sett hos disse barna, valgte jeg å gi 7 poeng til for eksempel «familie» hvis Malin la det øverst. Deretter fikk neste på lista 6 poeng, osv. For å gi en grei oversikt lagde jeg diagrammer som viser prosentvis hva elevene mener bestemmer hvem de er. Dermed la jeg sammen alle poengene, og dermed viser diagrammene et totalt resultat (Jeg vil også gjøre oppmerksom på at dette bare er for å få en oversikt, og at dette ikke er noen statistisk generaliserbarhet):

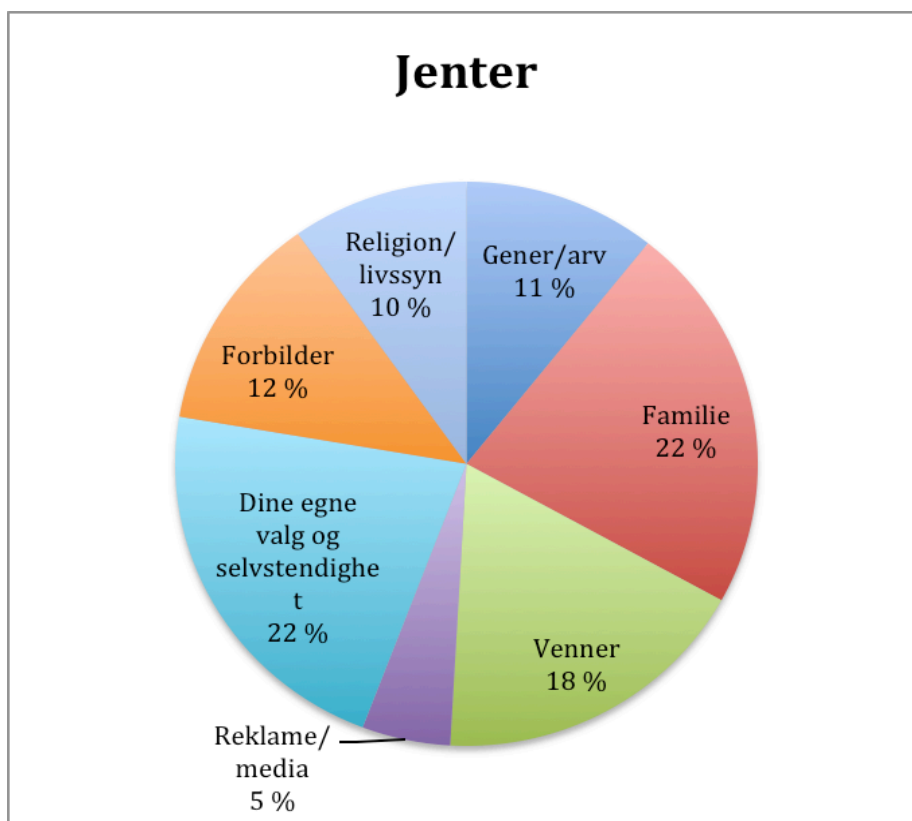

Figur 4: Oversikt over totalresultat

Her får vi en form for et gjennomsnittlig «svar». Jeg prøvde også å se om jeg fant ut om det var en forskjell på hva gutter og jenter mente om dette, men dette så ut til å være ganske likt:

Figur 5: Oversikt over guttenes svar totalt sett.

Figur 6: Oversikt over jentenes svar totalt sett

Alderens påvirkning

At familie og venner fremstod som viktige for å definere hvem man er, var det ingen tvil om. Det var større sprik når det gjaldt «dine egne valg og selvstendighet». Malin la dette langt nede på listen, mens veldig mange la dette på toppen av listen. Hun kom også med et svar jeg fant interessant:

Intervjuer: *Hva og hvem bestemmer hvem vi er?*

Malin: *På en måte seg selv og andre. På en måte. Man bestemmer at «nei, jeg skal være sånn og sånn». Men andre... Man blir jo påvirket hele tiden. Så bestemmer man på en måte ikke hvem man er selv da.*

Dette kan være et svar på hvorfor Malin la

1. Familie
2. Religion/livssyn
3. Venner
4. Forbilder
5. Dine egne valg og selvstendighet

6. Gener/arv
7. Reklame/media

Man blir påvirket hele tiden. Det er Malins begrunnelse. Videre spurte jeg om følgende, og fikk dertilhørende svar:

Intervjuer: *Kommer de [familie] til å ha den posisjonen hele livet ditt?*

Malin: *Nei liksom.. Jeg tror kanskje mine egne valg kommer til å stå øverst.*

Konklusjonen hos Malin blir altså at nå – per dags dato – er det familien som har mest å si for hvem hun er. Etter hvert som hun blir eldre vil «egne valg og selvstendige meninger» klatre på stigen og opp til toppen. Dette indikerer også at *alder* spiller en stor rolle for Malin. Det samme gjelder Sofie, som ble intervjuet sammen med Malin:

Intervjuer: *Dine egne valg da? Kommer den alltid til å befinne seg der?*

Sofie: *Den kommer til å havne ganske langt opp når jeg blir eldre.*

Trine, som vi skal møte i neste punkt, satte opp følgende rekkefølge på identitetsressurser:

1. Mine egne valg
2. Familie
3. Religion/livssyn
4. Venner
5. Gener/arv
6. Forbilder
7. Reklame/media

Det interessante med Trine var at hun *ikke* bekjente seg troende til noen religion. Vi snakket litt om konfirmasjon, og hun ville ikke confirmere seg kristelig. Likevel har Trine satt «religion/livssyn» på 3. plass, og det antagelig dette med «livssyn» hun setter såpass høyt. Trine er også vegetarianer, og hun er bestemt når det gjelder sitt syn på livet. Et utdrag fra intervjutranskriberingen ser slik ut:

Intervjuer: *Men religion/livssyn er over venner?*

Trine: *Eh.. jeg har ikke så veldig mange venner, som jeg regner som venner-venner og ikke bare klassekamerater.*

Intervjuer: Men hva slags livssyn har du? Eller religion?

Trine: Jeg er ikke religiøs, jeg tror veldig mye på vitenskapen, men det er på en måte sånn.. det er helt klart at det er et eller annet mellom himmel og jord som...

Et generelt uttrykk: Barna mener reklame/media har lite å si for deres identitet

Vi har etter denne oversikten å dømme en påstand som sier at elevene jeg intervjuet mener relativt enstemmig at medier, reklame og internett ikke spiller noen rolle for deres identitetsdannelse. Disse påvirkningsinstansene er som sagt noe som er typisk for postmoderniteten, ifølge Krogseth (som viser til Gergen). Slik jeg ser det, er det to mulige utfall her; enten at dette faktisk stemmer, eller at barna selv ikke er klar over at dette faktisk påvirker dem. Her ønsker jeg å vise til, og diskutere, noen svar elevene ga da vi snakket om nettopp dette. Sondre svarte – som vi så i begynnelsen av avsnittet – at «han aldri vil bli ”sånn” liksom». Han ønsker ikke å bli som menneskene i reklamen. Men kan det være at han blir påvirket allikevel? Det måtte antageligvis en annen type undersøkelse eller et annet prosjekt til for å finne ut hvor mye reklame påvirker identitetsdannelsen til en 12-åring, så i denne omgang må vi holde oss noenlunde i overflaten.

Intervjuer: Reklame, det blåser du? Media og sånn?

Trine: Ehh.. ja, jeg er ikke noe særlig opptatt av det. Skal jeg være helt ærlig.. Jeg er mer opptatt av på en måte å være meg selv. Å vise det på en synlig måte.

Trine er ikke særlig opptatt av reklame og media. Hun er mer opptatt av «å være seg selv». Altså sier hun at man ikke er «seg selv» når en lar seg påvirke av mediene. Hun utdyper senere litt flere synspunkter når det gjelder reklame.

Intervjuer: Noe som er typisk dagens samfunn, er all påvirkning av reklame og media. Det har ikke noe å si for dere?

Trine: Nei... (...) Det er så mainstream, det er så kjedelig. Hvorfor kan ikke folk tørre å være seg selv?

Intervjuer: Tror dere at folk synes det er vanskelig å finne seg sjøl?

Mette: Jo...

Trine: Det er nettopp derfor man er nødt til å se bort fra den forbaska reklamen, for den ha'kke noen ting å si om deg.

Intervjuer: Nei, den bare ljuger.. kanskje?

Trine: Nja... Det kommer an på hvor overfladisk du er.

Trine utdyper altså at reklame er såkalt «mainstream» og hun spør om hvorfor ikke folk kan være seg selv. Dermed vil jeg hevde at dette underbygger Krogseth og Gergen. Trine «innrømmer» at reklame faktisk har noe å si for folk i dagens samfunn, men hun påpeker

samtidig at hun *ikke ønsker* å være påvirket av det. Vi har nå sett litt av hva Trine mener om reklame. Videre i neste punkt skal vi bli enda bedre kjent med Trine og hennes refleksjoner.

4.1.6 Trine – reflektert og selvsikker, men samtidig identitetsproblemer

Dette punktet handler om Trine. Trine er ei jente som gjennom intervjuet uttrykte meninger og refleksjoner som jeg ikke kunne finne hos de andre informantene. Jeg vil hevde at hun er en svært refleksjonssterk jente. Vi kan altså trygt si at Trine har grublet og reflektert mer enn sine jevnaldrende. Resultatet av intervjuet som ble gjort med henne var så interessant at jeg velger å ha et eget punkt som beskriver ei jente som er selvsikker og så reflektert at det kan oppstå identitetsproblemer.

Intervjuet med Trine bestod av mange overraskelser. Hun og Mette ble intervjuet sammen. Mette snakket om hverdagslige ting, som vi har sett tidligere. Trine kunne også snakke om hverdagslige ting, men hun beriker språket med mange ord barn vanligvis ikke bruker. Samtidig går hun gjerne litt lengre og reflekterer rundt overnaturlige ting, selvforståelse og livet. Som vi skal se er Trine en selvstendig person som ikke gir etter for verken gruppepress eller andre impulser fra klassen, miljøet eller samfunnet generelt. Grunnen til at jeg velger å ha med et eget punkt om Trine, er for å belyse én side ved avhandlingen; nemlig identitetsproblematikk i den postmoderne tiden.

Trines modne språkbruk

For å få et tydeligere inntrykk av Trine, mener jeg det ville være fruktbart å kort gjøre rede for noe som kan vise Trines modenhet og refleksjonsstyrke. Trine åpnet med å fortelle litt om hvem hun bor med og vanlige dagligdagse ting, før dette kommer følgende samtale:

Trine: Jeg bor (...) i et veldig merkelig hus.

Intervjuer: I et merkelig hus?

Trine: Ja det... Det virker som det er litt ting som skjer utenom det vanlige der.

Intervjuer: Oi! Tror du på sånt?

Trine: Ehm, etter at jeg begynte å oppleve en del sånn litt rare uforklarlige surrealistiske ting, så tror jeg vel egentlig på det. Du får lov å tro jeg er gal! Hehe...

Noe av det første hun sier at jeg altså får lov til å tro hun er gal (sagt med en litt humoristisk sans). Vi kan også se at Trine bruker ord som «surrealistisk». Ingen av de andre informantene brukte slike ord, noe som tyder på Trine er en reflektert person med et rikt og modent ordforråd. Dette kommer vi til å se mer til. Videre i samtalen med Trine og Mette, snakket vi om valg. Som et av mine forskningsspørsmål tilsier, var jeg interessert i finne ut hva og hvem som bestemmer hvem vi er.

Valg og identitet

Intervjuer: *Er valg noe som viser litt hvem man er, eller hvordan er det?*

Trine: *Jeg tror at det er noe som definerer deg som person egentlig, hva slags valg du tar. Og siden det er alltid på en måte er to sider av en sak, så tror jeg aldri noen på en måte... Det valget du tar da, kan kanskje være feil for en annen og riktig for deg. Hvis du skjønner.*

Postmoderniteten er preget av *mangfold*. Dette har vi allerede vært inne på. Dette mangfoldet gjør altså at «det valget *du* tar da, kan kanskje være feil for en annen og riktig for deg». Likevel var det ikke slik at alle valgte det samme i det førmoderne samfunn, men at vi i dag har et større mangfold av muligheter og valg, er det liten tvil om. Dette sitatet understreker altså både Krogseth og Østberg/Jacobsens påstand om mangfold i dagens samfunn. Trine er allikevel usikker på hva eller hvem som definerer oss:

Intervjuer: *Hvem er det som bestemmer hvem vi er da?*

Trine: *Ehm... (tenker lenge) det er et veldig godt spørsmål!*

Dette så vi på i forrige punkt (4.1.5, s. 43). Da så vi at Trine i alle fall nektet å la seg påvirke av reklame og media. Hun er mest opptatt av å være seg selv, men likevel har hun ikke et entydig svar på hvem som faktisk bestemmer hvem vi er.

Trines tanker om at identitetsforandringer

Trine: *Man vokser fra hverandre!*

Intervjuer: *Ja vokser man fra hverandre altså? Også vokser man kanskje motsatt vei av og til? At man vokser til noen?*

Trine: *Man finner seg selv på en måte.. mer og mer sånn som å vokse opp. Man finner seg selv mer og mer, og da endrer man også folk man er med, så...*

Intervjuer: *Tenkte du på å finne deg selv da du var yngre at du skulle finne deg selv, eller det noe som skjer når du blir eldre?*

Trine: *Jeg tror det er sterkere og sterkere jo eldre du blir..*

Intervjuer: *Tror du at du kommer til at «nå har jeg finni meg sjæl»?*

Trine: *Neeeei.. Da skal man være veldig, veldig gammel. Hehe..*

Intervjuer: *Så det går hele livet, dette altså?*

Trine: Ja, du lever jo med deg selv hele livet og stadig vekk så kan du overraske deg selv med nye ting så...

Her argumenterer Trine for at man finner seg selv, og at man vet mer og mer hvem man er jo eldre en blir. Dette kan underbygge min tidligere påstand om at 12-13-åringene ikke har de store identitetsrefleksjonene nettopp fordi de er for unge, og samtidig underbygger dette noe vi har sett tidligere i punkt 4.1.5; nemlig at intervjumaterialet peker på at jo eldre man blir, jo mer er det en selv og ens egne meninger som definerer oss.

Samtidig er det interessant at hun bruker betegnelsen «finne seg sjæl». Jo eldre enn blir – m.a.o. når man vokser opp – finner man seg selv mer og mer. Jeg vil hevde dette er en fornuftig forklaring på en identitetsdannelse. I tillegg vil jeg hevde at denne prosessen kan foregå uten de store problemene i et postmoderne samfunn i lys av det vi har sett Sissel Østberg og Christine Jacobsen argumentere for; nemlig at mennesket takler dette. Mennesket er ekspert på å tilpasse seg.

Selvstendighet og krasshet mot gruppepress

Trine er svært engasjert og krass mot det å gjøre seg opp en mening, eller gjøre en handling, på grunn av at «andre gjør det». Hun bruker sterke ord og uttrykk, og hun har er tydelig på at hun ikke ønsker å ha venner som lar seg utsette for gruppepress heller.

Intervjuer: Hender det du tenker at «jeg gjør det der fordi alle andre gjør det»?

Trine: Det hater jeg...

Intervjuer: Du hater det?

Trine: Det e'kke noe som jeg egentlig tenker på..

Intervjuer: Du tenker aldri sånn?

Trine: Nei.. Også skal jeg være helt ærlig, jeg e'kke så veldig... jeg tro'kke jeg har noen venner som tenker sånn heller, for jeg kan ærlig talt ikke fordra folk som er sånn. (...) Asså, jeg synes vel egentlig mest synd på dem for at de ikke er tøffe nok til å stå opp for seg selv og ta de valga.

Trine mener altså at mennesker som ikke står opp for sine egne valg og seg selv, er stakkarslige. Hun er svært krass i svarene, og under intervjuet merket jeg meg her hvor raskt hun responderte på spørsmålene som omhandlet dette. I neste intervjuutdrag ser vi to ting: At Trine synes det ofte er vanskelig å være Trine, og at hun er vegetarianer. Det første momentet er oppsiktsvekkende. I forhold til for eksempel Sondre, som synes det er deilig å være Sondre,

synes Trine det «overhodet ikke bare er fryd og gammen». Som vi senere skal se, kan dette altså en støtte for Krogseths teorier.

Intervjuer: Du da, Trine? Er det av og til vanskelig å være Trine? Eller er det bare fryd og gammen?

Trine: Det er overhodet bare ikke fryd og gammen. Eh.. Jeg skulle ønske jeg ikke hadde gått gjennom alt det jeg hadde gått gjennom, hehe, for å si det sånn. Noen ganger skulle jeg ønske jeg bare kunne være en liten unge og ikke bry meg. Det blir litt vanskelig...

Intervjuer: Så du syns det blir verre og verre med tida eller?

Trine: Hehehe... Ja.. Det blir det. Så, foreldrene mine liker ikke mange av valga jeg tar heller, så...

Intervjuer: Det blåser du i?

Trine: Ja! Hehehe.. Akkurat sånn som at jeg har valgt å ikke spise kjøtt, for eksempel. Kjøttdeig er ikke mer enn et dødt dyr for meg. Og det e'kke de noe særlig glad i.

Intervjuer: Det syns de er tull?

Trine: Ja.. Men det kan de bare synes. Jeg har ikke lyst til å sitte der i flere timer med dårlig samvittighet for at jeg har spist et.. ja.

Intervjuer: Hva er galt med det da?

Trine: Asså.. jeg syns det blir feil. For meg så blir det feil. Jeg er veldig glad i dyr, og tanken på at jeg spiser et dødt et som like gjerne kunne levd, enn at jeg skulle kjøpe det, spise det, steke det, alt det der...

Et lite, men fascinerende punkt vi må ta tak i her, er at Trine er vegetarianer. Ingen av de andre 12-åringene hadde tatt et lignende standpunkt om å ikke spise kjøtt. Grunnlaget hennes for å ikke spise kjøtt er fordi hun er glad i dyr. Jeg vil hevde at hun på dette området er mer lik de andre elvene, særlig jentene, enn på mange andre tema. Veldig mange jenter tegnet dyr på sine våpenskjold, og mange av de snakket om dyr i intervjuene. Men allikevel går ingen andre enn Trine så langt som å velge å la være å spise kjøtt.

I intervjuutdraget nedenfor ser vi at Trine preges av en form for usikkerhet og forvirring. Hun føler hun ikke kan være seg selv blant venninnene. Er dette et tegn på identitetskrise? Det kan se slik ut. Otto Krogseth kan – etter min mening – få støtte for sine teorier i dette tilfellet.

Trine: Når jeg er med noen venninner så føler jeg... Jeg føler på en måte som jeg aldri har funnet de rette vennene mine da, så jeg det føles som om jeg konstant bærer en maske, men da.. Men når jeg er hjemme så er jeg vel mer meg selv, men det er litt vanskelig å være seg selv når man sitter alene. Jeg leser mye da. Bøkene er på en måte mine beste venner. Så jeg sitter alene med mine "beste venner" (tullestemme)

Intervjuer: Hvorfor er det vanskelig?

Trine: Fordi da har jeg ingen å vise hvem jeg er til. Men bøkene er på en måte mine beste venner, fordi de gjør aldri noe uforutsigbart. Som regel...

Nedenfor (i 4.2.2, s. 54) skal vi se på hva dette kan si oss i forhold til Krogseths identitetsproblematikk.

4.2 Krise eller ikke krise?

I denne delen av kapittel 4 er vi så å si ferdig med selve presentasjonen av materialet. Vi skal forsøke å videreutvikle dette i en retning av tolkninger og diskusjoner, både i henhold til meg som forsker og tolker, og i henhold til det teoretiske grunnlaget. Her forsøker vi å «samle trådene» før det kommer en oppsummering mot slutten av kapittelet, og før vi konkluderer og avslutter i kapittel 5.

4.2.1 Fragmentering eller ikke fragmentering?

Tidlig i punkt 2.1 (s. 15) gjorde jeg kort rede for at Krogseth eksplisitt sier at samfunnet er oppsmuldret og fragmentert. For å gi et tilsvarende bilde på det, sier han indirekte at samfunnets «lim» har løst seg opp. Samfunnssfærene henger ikke lenger sammen. Hvis Krogseth har rett, må dette nødvendigvis få konsekvenser på individnivå. Jeg vil hevde følgende: Disse fotballguttene i denne klassen bruker fotballen som dette «limet» på personlig plan. De har altså *noe* som binder sammen sfærene i deres livsverden. Guttene spiller ulike roller avhengig av hvor de befinner seg. En tanke her er at disse rollene spriker, og det kan være vanskelig å integrere disse rollene som et enhetlig individ. Eksempelvis kan vi ta tak i noen av svarene jeg fikk. Når vi snakket om at mennesker er egoistiske, ble stjernespillere som tjener over to millioner i uka trukket inn. Fotball ble tema. Når Simen, Mikkel og Morten ble intervjuet, handlet det om å referere og relatere – ja, å plassere seg mest mulig *inn* i – fotballverdenen. Altså kan fotball være noe som holder deres hverdag og deres forståelse av seg selv og verden sammen – noe som gir regler, holdninger, normer og samhold.

Et motsvar Otto Krogseth kunne kommet med her, er at disse guttene plasserer seg i sin egen «boble» – fotballboblen – på siden av mylderet av andre bobler som andre folk føler de hører til i. Fragmenteringen skjer dermed mellom sfærene (på systemnivå), ikke innenfor *individet*, kunne Krogseth ha sagt. Likevel vil jeg hevde at fragmenteringen også kan speiles i individet, og ikke bare på systemnivå. For er ikke alle disse sfærene en del av et individ? Normalt sett vil ikke et individ utelukke familiesfæren, eller fritidssfæren. For å forklare det på enklere måte: Flere av samfunnets sfærer – eller samfunnets basisinstitusjoner – har alle en plass hos et individ. På den andre siden av diskusjonen, kan vi også si at individet kan være helhetlig og «godt integrert», også i et pluralistisk og fragmentert samfunn.

Christine Jacobsen gir enda en dimensjon. Vi kan se at hennes tanker om et *relasjonelt identitetsbegrep* kan gi oss et noe fruktbart her. Ikke bare identitetsdannelse, men også selve identiteten er en kulturell og relasjonell prosess, ifølge Jacobsen.⁷¹ Dette kan også gi oss en mulig forklaring på hva som skjer når 7.-klassingene plasserer seg innenfor fotballsfæren. De er aktive i en *kulturell prosess*. Samtidig vil jeg trekke en linje til Sissel Østbergs «integreerte plurale identitet». Et eksempel på noe som faktisk *integrerer* mangfoldet i et barns identitet og liv, kan altså være fotballverdenen. Som jeg skrev i punkt 2.3.1 (s. 21), er det noe som synes å binde pluraliteten sammen. Det kan godt være at Otto Krogseth har rett i å si at samfunnet er fragmentert. Jeg vil hevde (og det samme vil antageligvis Østberg og Jacobsen si) at hvis dette stemmer, vil majoriteten av mine informanter løse dette problemet ved å finne noe som kan integrere de fragmenterte delene sammen; nemlig *hverdagen*. Guttene løser det mer spesifikt med *fotballverdenen*.

Jeg har hatt et sterkt fokus på *hverdagsliggjøring*. Hvis vi da stiller spørsmålet om samfunnet og hverdagen faktisk er fragmentert, vil jeg svare «både ja og nei». Ja, fordi vi ikke kan stikke under stolen at samfunnet er oppsplittet, i alle fall i større grad enn før. Nei, fordi det er noe som binder det oppsplittede sammen. Puslespillbitene ligger ikke spredt utover bordet, men de pusles sammen igjen av nettopp hverdagen. Ut ifra svarene jeg har fått av mine informanter, og slik jeg har tolket det, er *hverdagen* limet som binder det hele sammen.

Jacobsen velger å støtte seg på Østberg i spørsmålet om fragmentering, og hun bruker da Østbergs tanker om integrert plural identitet. Hun sier blant annet at mennesker i dag har «en bred kulturell kompetanse og evne til å skifte mellom kulturelle koder uten nødvendigvis å oppleve det som personlige verdikonflikter».⁷² Dette vil jeg altså sette som et argument som underbygger det vi har sett i både punkt 4.1.1, 4.1.2 og 4.1.3. I forhold til punkt 4.1.1 (s. 32) oppleves en persons forflytting mellom ulike kulturer og arenaer uproblematisk på grunn av fotballen som er *det* som integrerer. Dette tok oss videre til 4.1.2 (s. 36) som tar enda et skritt tilbake og sier at det er *hverdagen* som integrerer.

⁷¹ Jacobsen 2002: 35-36

⁷² Jacobsen 2002: 32

Kan vi kjenne dette igjen hos andre teoretikere?

Dette temaet er gjenkjennbart hos blant annet Marianne Gullestad. Man kan si at jeg traff blink da jeg fant frem til hennes tekster i boken *Hverdagsfilosofer*. Mine informanter kan på sett og vis også betegnes som «hverdagsfilosofer». Marianne Gullestad skriver blant annet at denne «typen» filosofi ikke bør betegnes som «tynn» og abstrakt, men snarere tvert imot. Hun trekker særlig inn det sosiale aspektet med denne hverdagen og denne «hverdagsfilosofien». Dermed blir denne typen «filosofi» heller konkret og «tykk». Jeg mener Gullestad har et godt poeng når hun sier at «samfunnslivet også teoretiseres av dem som lever i det, og at deres refleksjoner – både de enkle og de mer sofistikerte – bidrar til kunnskapen om samfunnet». ⁷³ Jeg vil samtidig trekke inn den engelske sosialpsykologen Michael Billig. Hans tanker om en «banal nasjonalisme» (*Banal Nationalism*) kan også ligne på det jeg mener med en hverdagsliggjøring av det «dype». I denne boken skriver han blant annet om postmodernitet og identitet. Selv om han har et fokus på nasjonalstaten, mener jeg at en del av hans poeng kan overføres til vårt tema. Han skriver (relativt oppsummerende) i et avsnitt om «dypheten» i det som har med identitet å gjøre, særlig med vekt på det psykologiske. Det kan også være verdt å nevne at Billig henviser til Gergen, slik Krogseth også gjør. Billig henviser til Gergen når han sier at «they have no clear sense of self, for the self is filled with the voices of others». ⁷⁴ Også den norske sosiologen Lars Laird Iversen tar i bruk Billig i sin bok *Learning to be norwegian*, og sier at identitet kan ses på som *banalt*. ⁷⁵ Dette vil bli nevnt i punkt 4.2.3 (s. 58).

4.2.2 Krise eller ikke krise?

Hvordan forholder 7.klassingers hverdagsliggjøring seg til Østberg og Krogseth?

Hva kan intervjuresultatene si oss? Hvorfor trekkes det hverdagslige inn hos majoriteten av informantene? Ifølge Otto Krogseth vil barn og unge kunne få problemer og konflikter med egen identitet på grunn av postmodernitetens prosesser. Av sitatene ovenfor ser vi altså at 7.-klassingene fikk spørsmål som var ment som noe litt dypere enn det de svarte på. I stedet ble hverdagen trukket inn. Hva skjedde? En liten konklusjon allerede her vil være at *7.-klassinger håndterer de store spørsmålene hverdagslig*. For at de skal forstå og gjøre seg forstått, blir *hverdagen* denne 7.-klassingenes «kommunikasjonskanal».

⁷³ Gullestad 1996: 242

⁷⁴ Billig 1995: 134-139

⁷⁵ Iversen 2012: 158

Vi har gode grunner for å tro at majoriteten av mine informanter ikke har noen utpreget form for verken identitetsproblemer eller identitetskrise, særlig med tanke på det vi har sett i punkt 4.1.3 (s. 38). Identitet og tankene om hvem vi egentlig er synes uproblematisk hos de aller fleste informantene. For å forklare dette nærmere kan vi trekke inn et av Krogseths *identitetskriterier*.

Otto Krogseth sier blant annet at *koherens* (sammenheng) er et av identitetens hovedkriterier, som vi så mot slutten av punkt 2.2 (s. 16). Dette var vi også innom i punkt 4.1.1 (s. 32) da vi snakket om fotballen som «limer» sammen disse guttenes virkelighet. I forhold til Krogseths tanker om koherens som en avgjørende faktor for en sunn identitet, kan vi trekke en tråd fra barns hverdagsliggjøring av de «dype» spørsmål til denne koherensen; hverdagsliggjøringen skaper altså sammenheng for barnet. Det samme gjelder fotball. Dette kan gi en form for koherens for guttene i dette miljøet. Det som derimot er forskjellig fra det elevene sier og det som Krogseth sier, er at elevene (de fleste vel å merke) vil hevde at de ikke har noen store problemer med sin identitet. Elevene har ikke store problemer med sin identitet, til tross for de postmoderne kreftene som Krogseth identifiserer. Dette kan tolkes på minst to måter. På den ene siden kan det hende de postmoderne kreftene ikke er så sterke og utbredte som Krogseth gir uttrykk for. På den andre siden kan det hende at elevenes verden *er* postmoderne, men at det ikke er problematisk. Det er også mulig å tenke seg flere hypoteser her. Kanskje elevenes manglende bekymring er et kriseteen i seg selv?

Sondres utsagn om at han «synes livet er ganske deilig». Et argument mot identitetsproblematikk

Som vi så i punkt 4.1.3 (s. 38), har Sondre det fint med seg selv. Fortellinger som Sondres utgjør et argument mot Krogseths meninger om en forvirring av identiteten. Sondre lever i et mangfold, men det splitter ikke opp hans identitet. Og om det så gjør det, kan vi henvise til Sissel Østbergs forklaring: Det fungerer som en integrert plural identitet. Jacobsens argumentasjon for at barn og unge kan leve uproblematisk i «flere verdener» samtidig, ser vi altså speile seg i Sondre.

Når Otto Krogseth sier at «pluraliseringen utfordrer identiteten gjennom økt foranderlig og økt (oppsplittende) mangfold», vil jeg svare med Sondres sitater, som vi så i punkt 4.1.3 (s. 38). Sondre tenker bare at han «vil bli likt av alle, og da gjør han bare sånn man vil at han skal gjøre. Og det er egentlig helt greit». Poenget her, er at barn takler foranderligheten og mangfoldet. Når

Sondre er på sine ulike arenaer i sitt liv, forandrer han seg og «det er helt greit». Han syns samtidig at det er «ganske deilig» å være Sondre. Krogseth sier også i punkt 2.2.1 (s. 17) at «det postmoderne identitetsproblemet er hvordan man skal unngå enhver fiksering og holde alle alternativer åpne.» Dette er ikke nødvendigvis et problem, vil jeg hevde. Dette hevder jeg på bakgrunn av det Sondre har svart, og også det vi så i kapittel 4.1.3 (s. 38). Når det gjelder disse barna, har majoriteten ingen problemer på grunn av at «ting går av seg selv». Men hva skjer når «ting ikke går av seg selv»? Dette spørsmålet må jeg la stå åpent.

Sondre kan muligens heller gi en støtte til Østbergs argumenter. Østberg sier blant annet – som vi allerede har sett – at vi «presenterer oss selv avhengig av situasjonen». Det er nettopp dette Sondre gjør. Han forandrer seg ut ifra hvem han er med og hvor han er, og det er ikke et problem. Jacobsen føyer seg også inn i rekken som kan «forsvare» Sondre når hun skriver at «det slett ikke er uvanlig å leve i flere verdener samtidig». Dermed ser vi at Sondre er et eksempel for Østberg og Jacobsens teorier. Sissel Østberg og Christine Jacobsen snakker om barn i det som vi i dagligtalen vil kalle flerkulturelle miljø, og de forskjellige verdenene Jacobsen beskriver er mer forskjellige fra hverandre enn elevenes forskjellige sfærer i denne avhandlingen.

Når selv såpass forskjellige kontekster som Østberg og Jacobsen beskriver kan integreres i et fungerende selv, så er identitetsarbeidet som mine informanter gjør, desto mer troverdig. Videre er det et viktig poeng at kunnskap om mennesker som befinner seg i blandede verdener, er med på å illustrere at de tilsynelatende homogene majoritetsmiljøene også er internt forskjellige, samt at denne forskningen åpner for å se på majoriteten med nye øyne.

Vi kan også trekke punkt 4.1.3 (s. 38) – identitet er uproblematisk – inn i et annet sitat fra Jacobsen; nemlig at «man deler identitet med ulike mennesker til forskjellig tid». Det er vel kanskje nettopp dette Sondre gjør. Samtidig husker vi også på at Jacobsen sier implisitt at mennesket er «ekspert» på tilpasning.

Trines identitetsproblemer – et resultat av det typiske ved det postmoderne? Et argument for identitetsproblematikk

Svarene som kommer fram under dette intervjuet er spesielt interessant for oss, særlig i forhold til Otto Krogseths tanker om identitet og postmodernitet. Forvirrethet og tanker om at det ikke

bare er en dans på roser, slår inn her. Når hun sier at hun «skulle ønske hun ikke hadde gått gjennom alt det hun hadde gått gjennom» sikter hun til erting og mobbing fra tidligere år, jfr. tidligere svar fra intervjuet. I tillegg blir det verre med tiden, jo eldre hun blir. Det som blir verre, er å være seg selv. Hvorfor det? Er det på grunn av de postmoderne krefter som vi har nevnt tidligere (pluralisering, differensiering og individualisering som fører til fragmentering og forvirring)?

Trine vil nok – etter Krogseths egen mening – være et eksempel på hans teori. Da vi møtte Trine i punkt 4.1.6 (s. 48), møtte vi helt klart ei jente som ikke la skjul på at hun ikke har «funnet seg selv». Men henvisning til Otto Krogseths tale om at «dagens kultursituasjon truer med forandring, fragmentering, forvirring og oppsplitting», ser vi tydelige trekk hos Trine når det gjelder nettopp dette, kanskje særlig forvirring. Trine sa blant annet:

Intervjuer: Hva er din plass da?

Trine: Jeg står uttafor.

Trine støtter også opp om Krogseths henvisning til Nikolas Rose, om at identitet oppleves som «the uncertain and fractured result of personal decisions and plans»⁷⁶. Dette ser vi når hun sier:

Trine: Jeg tror at valg er noe som definerer deg som person egentlig, hva slags valg du tar. Og siden det er alltid på en måte er to sider av en sak, så tror jeg aldri noen på en måte... Det valget du tar da, kan kanskje være feil for en annen og riktig for deg. Hvis du skjønner. Så...

Det usikre og oppsplittede resultatet kommer ifølge Rose altså av valg. I vårt tilfelle når det gjelder Trine, kan vi ikke trekke noen konklusjon som gir grunnlag for Rose's teori. Trine er usikker på en del ting. Krogseth ville antagelig sagt at hun er resultat av det postmoderne. Selv om dette er en rimelig tolkning, finnes det også andre troverdige måter å forstå dette på. Kort sagt kan vi si at Trine i denne sammenhengen blir en «stemme» som taler Krogseths sak.

En liten oppsummering: Otto Krogseth vil hevde at de postmoderne prosessene og impulsene vil føre til identitetsproblemer. Det kan være identitetsforvirring, identitetsforvitring eller identitetskrise. Hans viktigste argument for dette er at identitetskriteriene er svekket. Identitetskriteriene er som sagt kontinuitet, integritet (koherens) og individualitet. Krogseth

⁷⁶ Krogseth 2001: 93

sier nok indirekte at det er *motinstansene* til disse kriteriene som skjer i vår postmoderne tid. Resultatet av dette er altså identitetsproblemer.

Sissel Østberg og Christine Jacobsen argumenter derimot for at et mangfold og en postmodernitet resulterer i en ny type identitet hos individet; nemlig en *integrert plural identitet*. Vi ser at det plurale er en del av begrepet. Følgende er de enig med Krogseth om at det faktisk er et mangfold. Resultatet er derimot at det er noe som integrerer dette mangfoldet sammen i individet. Hva dette er, sier ikke Østberg og Jacobsen eksplisitt.

Jeg vil argumentere for at det i dagens postmoderne samfunn finnes et mangfold i tillegg til et hav av muligheter og valg for individet. Til forskjell fra vanlige beskrivelser av tidligere tider, hvor «veien for den enkelte var lagt ferdig», er det i dag flere ulike veier å gå. Mangfoldet er der. Men som Østberg og Jacobsen mener også jeg at det er *noe* som binder det hele sammen. *Noe binder virkeligheten sammen* for individet. Ifølge min forskning er det *hverdagen* som binder det sammen, eller som er barnets *verktøy til å håndtere situasjonen*. Et konkret eksempel jeg har kommet med, er fotballverdenen for de fleste av guttene. Ikke bare gir det virkeligheten en mening og en ramme; det gir også en type status, normer, samhold og lagfølelse – ja, noe å kjempe for – for den enkelte gutten. Dette kunne leses ut ifra noen av intervjuvarene i punkt 4.1.1 (s. 32).

4.2.3 Kritikk av identitetsbegrepet og dets «dyphet»

Etter mine analyser av innsamlet materiale i møte med teorier om både identitet og postmodernitetens utfordringer, har følgende spørsmål slått meg: Må identitet og diskusjoner rundt identitet foregå på et dypt plan? Jeg møtte meg selv i døra. Jeg lette stadig etter dypere svar før det slo meg at det kanskje var mine forventninger og ikke deres svar det ikke var noe feil med. Når jeg sier «dypt plan» mener jeg altså et tankesett som krever noe mer enn kun å snakke om det på «overflaten». Som nevnt, har jeg tatt i bruk Lars L. Iversen og Michael Billigs tanker om at identitet kan ha et *banalt* aspekt ved seg. Ordet *banalt* kan vi trekke i en retning av «enkelt» eller «i overflaten». Jeg vil hevde at det er dette som gjelder for mine informanter og for min undersøkelse av 7.-klassingers tanker om identitet og identitetsproblemer. For trenger identitet nødvendigvis å være «dypt»? Jeg nevnte så vidt Marianne Gullestad. Hennes mål med sin bok *Hverdagsfilosofier* var at nær sagt «vanlige» og forskjellige mennesker skulle skrive en

form for selvbiografi. Med dette ønsket hun å «lytte til ”vanlige menneskers” erfaringer». Ved å la hennes informanter få skrive sine selvbiografier, ble dette et verktøy for å se hva slags *selvforståelse* disse informantene har.

Michael Billig skriver som sagt om den «banale nasjonalismen». Som tidligere nevnt, handler dette om å dysse ned «dypheten» i nasjonalisme. Det springer ut av at nasjonalstaten er i ferd ved å avta. Han skriver samtidig at «dybde blir erstattet med overflate». Kultur stikker rett og slett ikke dypt lengre⁷⁷, sier Billig.

Det er også oppsiktsvekkende at Gullestad kaller sin bok for *Hverdagsfilosofier*. Boken baserer seg på menneskers biografier, men i det store og det hele ender det i *hverdagen*, slik som det også ender hos mine informanter. Dermed anser jeg ikke identitet som «dypt» hos mine informanter. Men vil det da også si at det ikke er *viktig*? Er «dypt» og «viktig» det samme i denne sammenhengen? Jeg er svært fristet til å svare nei. Identitet må ikke undergraves og gjemmes vekk til tross for at samtalene i mine intervjuer foregikk på en form for «overflate». Og er overflaten det samme som hverdagen? Kan ikke hverdagen stikke dypt? Vi må ikke undervurdere det hverdagslige, og identitetsdiskusjoner i et *hverdagslig* lys.

Jeg ønsker også å rette et kritisk blikk på identitetsbegrepets «dyphet». For som Michael Billig sier, mener også jeg at noe så seriøst som identitet – eller nasjonalitet i Billigs tilfelle – også kan foregå på overflaten. Det trenger nødvendigvis ikke å stikke ned på et dypt plan. De aller fleste informantene trakk inn hverdagen uansett hva slags emner vi var innom under intervjuene. Vi kan litt enkelt si at temaet «identitet» mistet sin dyphet, men ikke sin viktighet. Vi har sett mange tilfeller av samtaler rundt identitet på et overflate-plan. Man har gjerne antagelser om at dyphet hører til identitet og tanker rundt identitet. Ifølge mine undersøkelser stemmer ikke dette. Grunnlaget jeg har for å si det er kort og godt mine informanters svar, og *måten* de svarte på ved å «vri» seg inn på et hverdagslig plan og en «overflate-identitet».

⁷⁷ Billig 1995: 135

4.3 Noen små utblikk

Jeg vil også komme med noen tanker og refleksjoner som er interessante, men som ligger på «utsiden» av min ramme for denne avhandlingen. Jeg vil også i dette avsnittet bruke ordet «arena» hyppig. I denne sammenhengen betyr det noe i retningen av «en sosial setting».

Et spørsmål jeg har stilt meg gjennom hele denne prosessen er: Hvorfor er det et så stort fokus på identitet i dagens samfunn? For vi kan ikke stikke under stolen at det faktisk er tilfelle. Hvorfor skal vi absolutt vite *hvem* vi *virkelig* er? En antagelse kan være at identitetsfokus er *menneskeskapt*. Det har også blitt et *identitetskonsum*. Et eksempel vi har på at identitet er blitt et konsum, er prinsesse Martha Louises engler. De kan nemlig «minne oss på hvem vi er» og «de gjør det lettere å akseptere seg selv»⁷⁸. Vi kan på mange måter si at en av funksjonene til disse englene er å skape det Krogseth ville kalt for *koherens*.

Jeg vil hevde at denne koherensen faktisk er nødvendig for et individ. De aller fleste individer er avhengig av en viss sammenheng. I tidligere tider har det kanskje ikke vært like utfordrende når det gjelder å finne noe som kunne «omslutte» alle livets arenaer, av den enkle grunn at individet ikke trengte å forholde seg til like mange arenaer som et individ ofte må i dag. Et problem i dag kan være at i det postmoderne samfunn må man opparbeide seg flere «små koherenser» avhengig av hvilke arena man befinner seg på. Det samme gjelder menneskets behov for å bli akseptert. I førmoderniteten hadde man ikke like mange ulike «roller» å spille, og man fikk sin aksept der man befant seg. I dag befinner vi oss på *flere* forskjellige arenaer, og man blir da avhengig av å bli akseptert på disse arenaene.

⁷⁸ <http://www.vl.no/samfunn/slik-er-m-rthas-engler/>

5 OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

5.1 En kort oppsummering av avhandlingen

Denne avhandlingen består i hovedsak av en innledning (kap. 1) med en rekke klargjøringer, en teoridel (kap. 2) bestående av to forskjellige «sider» av et temaet *identitetsdannelse i et postmoderne samfunn*, en metodedel (kap. 3) som beskriver hva og hvordan jeg har gått frem i avhandlingsprosessen, og en analyse-, tolknings-, og diskusjonsdel (kap. 4) hvor jeg har presentert innsamlet materiale og forsøkt å analysere og tolke dette i lys av teoridelen og egne refleksjoner. Til slutt inneholder avhandlingen en oppsummerings- og konklusjonsdel (kap. 5), som vi nå befinner oss i. Det er også en innholdsfortegnelse i begynnelsen av avhandlingen, og en litteraturliste til slutt.

Kort fortalt har jeg forsøkt å vise hva noen 7.-klassinger ved en mellomstor skole på Østlandet tenker om identitet, identitetsproblemer og identitetsressurser. Grunnen til at jeg ønsket å finne ut noe om dette, er flere: det er viktig for en lærer (og andre ansatte i skolen) å forstå barn og unges tanker. En annen grunn er at flere teoretiske perspektiver på pluralisme og identitet er på både viktige og interessante. Praktisk tilrettelegging var også en medvirkende årsak til at jeg valgte å gå for dette prosjektet.

Hovedvekten av prosessen og denne teksten, er mine informanter. Det er som tidligere nevnt informantene – og dermed 7.-klassinger – som er «hovedkilde» til mitt prosjekt. Teoretikerne jeg har tatt for meg, som er Otto Krogseth, Sissel Østberg og Christine M. Jacobsen, har vært med på å gi det hele en «grunnmur». Måten jeg fikk informasjon på, var gjennom intervjuer med informantene. Litt observasjon i noen RLE-timer ble også gjennomført, og har også blitt brukt som materiale i denne avhandlingen.

Videre i dette kapitlet vil det først komme et såkalt sideblikk (punkt 5.2) hvor jeg tar for meg avgrensinger og mulig videre forskning. Deretter vil jeg komme med konklusjoner og oppsummeringer (punkt 5.3) av hva jeg har funnet ut. Det er lagt opp slik at jeg laget et lite avsnitt til hvert av forskningsspørsmålene (punkt 5.3.1 og 5.3.2), før jeg til slutt gir et svar på hovedproblemstillingen min (punkt 5.4). Helt til slutt kommer jeg med en kort redegjørelse for hva denne avhandlingen har bidratt med (punkt 5.5).

5.2 Et sideblikk: Begrensninger og videre forskning

Som nevnt i innledningen, har jeg avgrenset meg til en *sosiologisk tilnærming*. Det vil si at mitt fokus har vært på et sosialt system, og samhandlinger og prosesser for deltakerne i dette sosiale systemet⁷⁹. Det er også andre innfallsvinkler som man kunne gått til verks med. Blant annet ville enkelte sagt at dette godt kunne vært supplert med for eksempel barne- og ungdomspsykologi eller pedagogikk.

For det denne oppgaven ikke sier noe om, er for eksempel samhandling og gruppesamtaler mellom barn (pedagogikk), kognitive prosesser hos barn (barne- og ungdomspsykologi), og teorier og refleksjoner rundt *eksistensialisme* og *eksistensielle spørsmål* som vi også er innom underveis i avhandlingen. Identitet og spørsmål om identitet kan svært ofte grense – ja, til og med gå over grensen til – eksistensielle spørsmål og tanker rundt dette. Samtidig er *filosofi* også noe som slår inn i denne avhandlingen, men som jeg egentlig ikke har hatt et fokus på. Spørsmål som «Hvem er jeg?» og refleksjoner rundt dette, kan også bære preg av en filosofisk tilnæringsmåte.

Det må imidlertid forskes mer på overnevnte temaer. Det må også sies at mitt materiale og min analyseenhet ikke er «bred» nok til at jeg kan komme med noen generaliserende konklusjoner. Jeg kan altså ikke hevde at dette gjelder alle 7.-klassinger i Norge, da kun noen få 7.-klassinger ved en skole på Østlandet var mine informanter. Dette var også en relativt *homogen* gruppe elever. Det kunne vært interessant og intervjuet en mer heterogen elevgruppe, kanskje fra ulike skoler eller ulike deler av landet. Da ville studiet tatt høyde for gutter som kanskje ikke baserer sin virkelighet på fotball. En mulighet ville vært og intervjuet barn og unge i ulike aldre for å sammenligne hvordan mennesker i ulike aldre tenker om identitet. Likevel kan mitt prosjekt gi et nytt perspektiv på hvordan noen barn tenker og snakker rundt identitetsspørsmål og identitetsproblematikk.

I sin bok *Moderne barndom*, svinger sosiologen Ivar Frønes stadig innom enkelte momenter vi har møtt i denne avhandlingen. Blant annet nevner han Piaget og kognitive utviklingsteorier⁸⁰, som også kunne vært interessant å brukt som en innfallsvinkel til temaet i min avhandling. Frønes har utvilsomt et større fokus på barn og *sosialisering* enn det jeg har i min avhandling.

⁷⁹ www.snl.no/sosiologi

⁸⁰ Frønes 2011: 26-28

Jeg har knapt nevnt sosialisering (nevnt i punkt 2.3.1, s. 21). Frønes nevner også Erikson og Freuds tanker om at en gjenkjennbar «oppgave» for ungdom, er å «finne seg selv»⁸¹. Han har også et særlig fokus på hvordan samfunnet har forandret seg, og at det dermed er annerledes å vokse opp nå enn å vokse opp på for eksempel 1950- og 60-tallet. Dette er også noe som kunne vært interessant å tatt tak i med tanke på identitet og identitetsdannelse, men som vi må la andre ta for seg ved en annen anledning.

Otto Krogseth har flere interessante momenter i sin bok (*Pluralisme og identitet*). Det han bruker fra Bauman når det gjelder at nasjonalstaten blir svekket, og at identitetsbehovet blir større⁸², er interessant. Dette er også noe jeg kunne tatt sterkere tak i i mitt prosjekt, men det kan være verdt å gjøre en lignende undersøkelse med vekt på nasjonalstatens svekkelse. Nå skal vi gå over til det avhandlingen har resultert i.

5.3 Svar på forskningsspørsmålene

I dette delkapittelet vil jeg svare så konkret og ryddig som mulig på de tre forskningsspørsmålene jeg har stilt. Jeg vil også grunnngi svarene ved å vise til ulike deler av analysedelen.

5.3.1 Befinner 7.-klassinger seg i en identitetskrise?

1a) Opplever 7.-klassingene sin verden som fragmentert?

Mine teoretikere har et fokus på det postmoderne samfunnet som er preget av et mangfold av ulike muligheter og veier. Otto Krogseths tanker om fragmentering gjorde meg nysgjerrig på å finne ut om mine informanter ser på verden som fragmentert og oppsplittet.

I kapittel 4 var jeg stadig innom 7.-klassingene tanker om å «opptre» på ulike «arenaer». Opplever de dette som noe fragmentert? I punkt 4.2.1 (s. 52) gikk jeg enda nærmere dette spørsmålet ved å analysere, tolke og diskutere ulike svar informantene ga. Et svar jeg fikk av guttene jeg intervjuet, var at fotball fungerte som *integrerende* – eller «de-fragmenterende» – i deres liv. Ved å bruke mye tid og fokus på fotball, satte guttene virkeligheten i et slags system.

⁸¹ Frønes 2011: 47

⁸² Krogseth 2001: 95

Generelt har informantene mine gitt uttrykk for at *hverdagen* utgir seg som en systematiserende instans, og at dermed elevene ikke opplever sin virkelighet som oppsplittet. Noen vil hevde at virkeligheten faktisk *er* oppsplittet, men at dette ikke er et problem. Også noen av mine informanter sa at det var forskjell på å være hjemme med familien og å være ute med venner. Likevel vil jeg påstå at de ikke opplever virkeligheten som fragmentert. Det er noe som binder 7.-klassingenes verden sammen, og dermed blir dette uproblematisk. Det bringer oss over på neste forskningsspørsmål.

1b) Opplever 7.-klassingene fragmenteringen som problematisk – som en krise?

Punkt 4.1.3 oppsummerte på mange måter opp 4.1.1 (s. 32) og 4.1.2 (s. 36). Vi kan trygt si at majoriteten av mine informanter uttrykker at de *ikke* har noen store problemer med sin identitet. De fleste virker sikre på hvem de er av den enkle grunn at de ikke har ofret så mange tanker til dette temaet. Men hva hvis de faktisk ofrer tanker og tid til dette? Hvordan løser de dette? Da er svaret at de løser det ved bruk av *hverdagen* og *hverdagens innhold*. De løser problemene sine ved å vise til hverdagen. Vi har sett utallige eksempler på sitater og intervjusvar hvor informantene svarer ved å vise til hverdag og lek. Spesielt for guttene, er *fotball* løsningen. Fotball omslutter hele virkeligheten for guttene i dette lokalmiljøet. Ved å hengi seg til fotball, plasserer de seg samtidig inn innenfor det «aksepterte» området. Det virket som om guttene fikk «mer» status av andre ved å snakke om fotball. Ved å bli akseptert i et miljø, blir man automatisk spart for ulike tanker og refleksjoner som *kan* gi en usikkerhet med tanke på identitet.

Vi må huske på Trine, som vi møtte i punkt 4.1.6 (s. 48). Hun var nok det eneste tilfellet blant mine informanter hvor identitetsproblemer kunne komme til syne. Grunnene til dette kan være mange og sprikende. Likevel kan en grunn være at Trine er mer moden og mer reflektert enn sine medelever.

Jeg nevnte innledningsvis et sitat av teologen og forfatteren Paul Otto Brunstad (s. 4). Hans påstand er at barn og unge i dag takler verden på en «kameleonsk» måte⁸³. Jeg finner dette som en svært god forklaring på 7.-klassingers måte å takle det postmoderne samfunnet og fragmenteringen på. En kameleon er en øgle som kjennetegnes først og fremst ved at den skifter

⁸³ http://www.kpi.dk/media/9537/i_kameleonens_tidsalder.pdf

farge etter omgivelsene den befinner seg i. Slik mener også Brunstad at ungdom i dag lever. Jeg vil si meg enig, og det er også dette som kommer fram i mine undersøkelser. På grunnlag av mine undersøkelser kan jeg derfor ikke hevde at 7.-klassinger befinner seg i en identitetskrise. Snarere tvert imot. Det ser ut til at de alle fleste har få problemer med sin identitet.

5.3.2 Hvordan håndterer en 7.-klassing spørsmål om identitet?

2a) Hvem og hva definerer en 7.-klassings identitet?

Hvem eller hva forteller oss hvem vi er? Hvem eller hva skaper *koherens* for disse barna? Eller som Østberg kanskje ville stilt spørsmålet: Hvem eller hva *integrerer* den plurale identiteten? Hvem og hva som bestemmer hvem vi er, kan være veldig individuelt. Jeg var interessert i få et overblikk over dette. Kom det til å være så individuelt, eller ville jeg få de samme svarene hos barna jeg intervjuet? Svaret på dette finner vi først og fremst i punkt 4.1.5 (s. 43). Samtidig må vi også huske på det vi så i punkt 4.1.4 (s. 41), nemlig at elevene sleit med å uttrykke sin identitet – altså hvem de *virkelig* er. Dermed kunne det også synes vanskelig å få elevene til å si hvem og hva som definerte deres identitet. For å gjøre det «enklere» for informantene, lagde jeg altså noen lapper med forskjellige alternativer. Alternativene var blant annet «egne valg og meninger», «venner», «familie» og «reklame/media». Som vi så i 4.1.5 (s. 43), var det størst oppslutningen på «egne valg og meninger» og «familie». «Venner» spilte også en viktig rolle. Det jeg var spent på var hvor «reklame og media» ville havne. Som vi ser i diagrammene i 4.1.5 (s. 43), er dette altså *ikke* med på å definere identiteten til disse barna. Det som kan være et paradoks, er blant annet «fotballens makt» hos guttene jeg intervjuet. Fotball blir omtalt i media svært hyppig. Jeg vil hevde at dette er med på å påvirke hverdagen til disse guttene. Dermed kan vi stille spørsmålstegn ved reliabiliteten ved dette med at media spiller så liten rolle. Det er jo via media de får sterke impulser fra fotballverdenen.

Konklusjonen og svaret på dette forskningsspørsmålet må være at disse 7.-klassingene hevder at de selv og familien (i hovedsak foreldrene) er svært avgjørende for hvem de er, og hvem de utgir seg for å være. Informantene har også gitt signaler om at egne valg og meninger vil prege deres identitet ytterligere jo eldre de blir. I en tid hvor medier og reklame er en stor impuls i hverdagen, mener altså disse barna at dette ikke påvirker dem i særlig stor grad. Dette kunne vi stoppet opp og sett nærmere på, siden dette ville vært et spennende utgangspunkt for et eget forskningsprosjekt.

2b) *Hvordan fremtrer interesse eller manglende interesse for identitetsproblemer for en 7.-klassing?*

Hvordan fremtrer interesse eller manglende interesse for identitetsproblemer for en 7.-klassing? Med unntak av Trine i punkt 4.1.6, er det en manglende «interesse» for identitetsproblemer hos mine informanter. Svaret på dette forskningsspørsmålet ligger i hovedsak i punkt 4.1.1, 4.1.2 og 4.1.3, kanskje spesielt i 4.1.3 (s. 38).

Som tidligere nevnt, prøvde jeg å få informantene inn på et spor hvor vi kunne reflektere og diskutere problemer, forvirring, spørsmål og andre vanskelige ting når det gjelder identitet. Gang på gang ble jeg «utkonkurrert» av svar som var preget av hverdagslighet. Mine informanter ga tydelig tegn til ikke å ha tenkt noe spesielt over sin identitet i det hele tatt. Dette kom frem blant annet under mine observasjoner av elevens tegninger av sine våpenskjold, i tillegg til det som ble sagt under intervjuene.

Jeg vil hevde at majoriteten av 7.-klassinger i denne alderen forholder seg til identitetsproblemer på en hverdagslig måte på grunn av alderen og situasjonen de befinner seg i. De er rett og slett for unge til å ha reflektert over spørsmål som angår identitetsproblemer. Mange av 7.-klassingene hevder også at dette er noe de vil tenke mer på, jo eldre de blir.

5.4 Svaret på problemstillingen

Spørsmålet lød: *Hvordan forholder 7.-klassinger seg til identitet, identitetsproblematikk og identitetsressurser i lys av Otto Krogseth, Sissel Østbergs og Christine Jacobsens perspektiver om identitet i det postmoderne samfunn?*

I min avhandling har vi sett at mine informanter ikke har viet så mye tid og krefter på refleksjoner rundt dette med identitet og identitetsproblematikk. Som sagt ble jeg noe overrasket over en del av svarene. Jeg som forsker, hadde ventet at svarene skulle gå i én retning, men det gjorde de altså ikke. Så hvordan forholder disse 7.-klassingene seg til identitet, identitetsproblematikk og identitetsressurser? Svarer er kort og konsist: Jeg vil si at de har et *hverdagslig* forhold til dette.

I lys av Krogseths teorier, vil jeg si at hans tanker om en økning av identitetsproblemer ikke sammenfaller med mine undersøkelser, med unntak av Trine i punkt 4.1.6. Majoriteten synes å ha det fint med både seg selv og andre. Samtidig har vi sett at Krogseth sier at *koherens* er et nødvendig kriterium for identitet. Hverdagen gir 7.-klassingenes identitet koherens i en mangfoldig og fragmentert hverdag.

I lys av Østberg og Jacobsen, ser vi at det kan trekkes en linje til mine undersøkelser, i og med at det snakkes om en *integrert* plural identitet. Noe sørger for å integrere. Et mulig svar på *hva* som integrerer 7.-klassingenes identitet, kan være *hverdagen*.

Dermed er svaret på min problemstilling besvart, og svaret er som følger: 7.-klassinger forholder seg til identitet, identitetsproblematikk og identitetsressurser på en *hverdagslig* måte.

5.5 Hva har avhandlingen bidratt med?

Avhandlingen har bidratt til å utdype posisjonen med et bilde om hverdagsliggjøringen av identitets spørsmål, identitetsproblematikk og generelle tanker om identitet blant barn og unge. Jeg har bidratt med å gi en fremstilling av noen 7.-klassingers virkelighet – en virkelighet som altså preges av deres *hverdag*. Store og «dype» spørsmål blir «oversatt» til hverdagslige hendelser og situasjoner. Avhandlingen har forsøkt å kaste lys på den postmodernistiske identitetstankegangen.

Bidraget kan være nyttig for de som bruker mye tid på barn og unge, for eksempel ansatte i skolen, trossamfunn, menigheter og organisasjoner der barn og unge er i fokus. I tillegg har avhandlingen kastet et nytt, *sosiologisk* lys på 7.-klassingers identitetsdannelse i et postmoderne Norge.

Jeg vil med dette avslutte med følgende påstand: *den store identitetskrisen er avblåst*.

LITTERATURLISTE

Bøker og artikler

Afdal, Geir, Elisabet Haakedal og Heid Leganger-Krogstad (1997). *Tro, livstolkning og tradisjon*. Oslo: Universitetsforlaget

Billig, Michael (1995). *Banal Nationalism*. London, England: SAGE Publications

Brunstad, Paul Otto (1998) *I kameleonens tidsalder*

http://www.kpi.dk/media/9537/i_kameleonens_tidsalder.pdf, 15.05.12

Brunstad, Paul Otto (1998). *Ungdom og livstolkning*. Trondheim: Tapir akademiske forlag

Bryman, Alan (2008). *Social Research Methods*. 3. utgave, New York: Oxford University Press

Dunn, Robert G (1998). *Identity crisis*, USA: University of Minnesota Press

Eriksen, Thomas Hylland (1993): *Ethnicity and nationalism: Anthropological Perspectives*. London: Pluto Press

Fauske, Halvor og Tormod Øia (2003). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt forlag AS

Frønes, Ivar (2011). *Moderne barndom*. 3. utgave, Oslo: Cappelen Damm Akademisk

Gripsrud, Jostein (2007). *Mediekultur, mediesamfunn*, 3. utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Gullestad, Marianne (1996). *Hverdagsfilosofier*. Oslo: Universitetsforlaget

Imsen, Gunn (2009). *Lærerens verden*, 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget

Iversen, Lars Laird (2012). *Learning to be Norwegian*. Münster, Tyskland: Waxmann Verlag

Jacobsen, Christine M. (2002). *Tilhørighetens mange former: unge muslimer i Norge*. Oslo: Unipax

Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte, Line Christoffersen (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 4. utgave. Oslo: Abstrakt forlag AS

Krogseth, Otto (2001). Pluralisme og identitet., i Henriksen, Jan Olav og Otto Krogseth (red.) (2001) *Pluralisme og identitet*. Oslo: Gyldendal s. 1- 184

Krogseth, Otto (2003). Identitet i en pluralistisk kultur., i Ingrid Markussen (red.) (2003). *Vokse opp nr. 2"Å bli den du er". Oppvekst – identitet – kontekst. Berlinrapporten*. Oslo: Institutt for kulturstudier, Universitetet i Oslo

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2010). *Det kvalitative forskningsintervju*, 2. utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk

Lindbekk, Tore (1993). *Samfunnsteori fra Karl Marx til Talcott Parsons*, 2. utgave. Trondheim: Tapir forlag

Østberg, Sissel (2003). *Muslim i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget

Aagre, Willy (2003). *Ungdomskunnskap*. Bergen: Fagbokforlaget

Aakvaag, Gunnar C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag AS

Internetthenvisinger

<http://www.finnkalvik.no/klassisk-kalvik/>, 15.05.12

<http://www.klara-klok.no/wips/440185332/caseId/1282751658>, 09.01.12

http://www.regjeringen.no/upload/kilde/bfd/red/2000/0047/ddd/pdfv/178931_fns_barnekonvensjon.pdf, 04.04.12

<http://www.snl.no/sosiologi>, 29.05.12

http://www.snl.no/Abraham_Maslow, 24.05.12

<http://www.vl.no/samfunn/slik-er-m-rthas-engler-/>, 14.05.12

<http://wp.home.hive.no/lut-klasseledelse/files/2011/02/identitetskart.png>, 25.01.12